

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jiří Haken

**Sborník Muzeum a současnost
Středočeského muzea v Roztokách v
letech 1978-1993**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. 6. 2015

Jiří Haken

Bibliografická citace

Sborník Muzeum a současnost Středočeského muzea v Roztokách v letech 1978-1993 [rukopis] : bakalářská práce / Jiří Haken ; vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. – Praha, 2015. -- 58 s.

Anotace

Úvod bakalářské práce bude věnován vzniku Středočeského muzea v Roztokách u Prahy, jeho lokálnímu i národnímu významu a vlivu na tehdejší vědecké a umělecké působení osobností s muzeem spojených. Dále také první vědecké činnosti okruhu Středočeského muzea ve zpravodaji v letech 1965-1976. Hlavním tématem práce bude studie sborníků Muzeum a současnost, které vydávalo Středočeské muzeum v letech 1978-1993. Jaké osobnosti jsou se sborníkem spojovány, kteří autoři se publikují ve sbornících opakovaně, jaký byl význam sborníku na různých úrovních. Dále vývoj těchto vědeckých publikací ve vztahu k politické situaci. Závěr práce bude zacílen na shrnutí jednotlivých faktů, hodnocení významu instituce a sborníku Muzeum a současnost a jeho přeměnu v porevoluční Středočeský vlastivědný sborník.

Klíčová slova

Roztoky u Prahy, Středočeské muzeum, lokální muzejní činnost, umělecká činnost, vědecké sborníky, politická situace

Abstract

Introduction of the bachelor thesis will be dedicated to formation of Středočeské muzeum in Roztoky u Prahy, its local and national importance and the influence on the former scientists and artists connected with the museum. Then it is going to map local first scientific activity in Zpravodaj in years 1965-1976. The main theme will be a study of the Muzeum a současnost yearbooks in 1978-1993 (changing with relation to political situation) and important persons connected with it. Then the value of the Muzeum a současnost in different classes of scientific and artistic working. Conclusion of the thesis will be summarizing the facts and appreciating the importance of the institution and the Muzeum a současnost publications in years 1978-1993 and transformation of the Muzeum a současnost to Středočeský vlastivědný sborník.

Keywords

Roztoky u Prahy, Středočeské muzeum, local museum activities, artistic activities, scientific yearbooks, political situation

Počet znaků (včetně mezer): 72 131

Poděkování

Rád bych poděkoval panu profesoru Zdeňku Benešovi za vedení této práce. Dále jsem velmi vděčný za obětavou práci zaměstnanců archivu Středočeského muzea v Roztokách u Prahy, zejména bych rád poděkoval Martině Hůlkové. Další poděkování patří všem, kteří mi podali praktické informace o době, kterou se v této práci zabývám, především panu doktoru Miloši Sládkovi, za odpovědi, které mi poskytl a které napomohly realizaci této práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 ROZTOKY U PRAHY	9
2 HISTORIE STŘEDOČESKÉHO MUZEA V ROZTOKÁCH U PRAHY	10
2.1 POVODNĚ 2002	13
2.2 NÁSLEDNÁ REKONSTRUKCE.....	13
2.3 SOUČASNÁ PODOBA ZÁMKU A PŘÍLEHLÝCH BUDOV	13
3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA DOBY VYDÁVÁNÍ ČASOPISU MUZEUM A SOUČASNOST	14
4 POLITICKÝ VÝVOJ A JEHO VLIV NA LOKÁLNÍ MUZEJNÍ A VĚDECKÉ INSTITUTE.....	15
5 MÍRA IDEOLOGIZACE ČLÁNKŮ VE SBORNÍCÍCH MUZEUM A SOUČASNOST	17
5.1 POČET IDEOLOGICKY TEMATIZOVANÝCH ČLÁNKŮ.....	18
5.2 OSTATNÍ TÉMATA PŘÍSPĚVKŮ VE SBORNÍCÍCH MUZEUM A SOUČASNOST	19
5.3 ARCHIVNÍ PŘÍRUČKA	20
5.4 PRAKTICKÁ STRÁNKA	22
6 MUZEUM A SOUČASNOST.....	23
6.1 PŘEDCHŮDCI PERIODIKA	23
6.2 MUZEUM A SOUČASNOST	24
6.3 AUTOŘI PŘÍSPĚVKŮ VE SBORNÍCÍCH.....	24
6.4 POUŽÍVANÉ JAZYKY.....	25
6.5 CHRONOLOGICKY SEŘAZENÉ OBSAHY JEDNOTLIVÝCH SBORNÍKŮ	26
6.5.1 NULTÝ ROČNÍK 1977	26
6.5.2 PRVNÍ ROČNÍK 1978	26
6.5.3 DRUHÝ ROČNÍK 1979	27
6.5.4 TŘETÍ ROČNÍK 1980	28
6.5.5 ČTVRTÝ ROČNÍK 1981	29
6.5.6 PÁTÝ ROČNÍK 1982	29
6.5.7 ŠESTÝ ROČNÍK 1983	30
6.5.8 SEDMÝ ROČNÍK 1984	31
6.5.9 OSMÝ ROČNÍK 1985	32
6.5.10 DEVÁTÝ ROČNÍK 1986	33
6.5.11 DESÁTÝ ROČNÍK 1987 (1986/1991)	34
6.5.12 JEDENÁCTÝ ROČNÍK 1990.....	35
6.5.13 DVANÁCTÝ ROČNÍK 1993	36
6.6 NÁSTUPCE SBORNÍKU MUZEUM A SOUČASNOST – STŘEDOČESKÝ VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK	36
Závěr	38
Seznam literatury	42
Přílohy	44

Úvod

Muzeum a současnost byl ročníkovým časopisem Středočeského muzea v Roztokách u Prahy. Tato práce se zabývá jeho stylem, rozsahem, obsahem, vlivem, autorskou základnou, jeho předchůdci a nástupci, čerpá z tohoto zdroje jako z pramenu pro studium doby, ve které vycházel. Zásadními otázkami jsou při studiu časopisu Muzeum a současnost také politický vliv totalitního režimu na muzejní instituce, vztahy mezi organizacemi a jejich proměny v průběhu let vycházení časopisu. Problematika autora, který se musí vyrovnat s dobou, způsoby, jakými bylo možno přispívat, jak se vyhýbat politickému vměšování. Studium těchto problémů z teoretické i praktické stránky věci. Část práce je také věnována přímo historii Středočeského muzea v Roztokách.

Hlavním cílem a přínosem této práce je tedy studium doby. Problematika studia politického vlivu je o to obtížnější pro člověka, který danou dobu sám nezažil. Nicméně snažil jsem se vžít do role tehdejšího autora, pochopit směřování časopisu a nebýt přehnaně kritický k okolnostem. Doba, ve které Muzeum a současnost vycházelo, byla dobou velmi dynamickou a proměnlivou a tento fakt se plně odrazil ve vývoji časopisu. K tomu, abych mohl pochopit všechny tyto aspekty, jsem využil nejen sborníky Muzeum a současnost, ale také staré archivní příručky, publikace o historii muzea, rozhovory s osobnostmi spojenými s muzeem a internetové zdroje.

Roztocké muzeum si, přes svou poměrně krátkou dobu existence, vybudovalo velmi pevné a výsadní postavení v kraji, a to už v době před rokem 1989. Jako krajské muzeum plnilo spoustu důležitých úkolů také pro ostatní menší středočeská muzea. Pomohlo například spoustě organizací díky využívání metod ozařování, které chrání staré písemnosti před zničením organickými škůdci. A jedním z určitých druhů pomoci byla také možnost pro vědce a badatele z jiných organizací publikovat v jejich sbornících. Také díky blízkosti hlavnímu městu do sborníků přispěly elity své doby, jak z oblasti společenských, tak z oblasti přírodních věd.

Dnes je tedy periodikum Muzeum a současnost nejen cenným zdrojem vypovídajícím o charakteru doby, ale také je často vyhledávaným materiálem díky vysoké úrovni odbornosti článků v něm.

Cennými zdroji jsou také archivní materiály Středočeského muzea, se kterými jsem pracoval, dále samozřejmě i předchůdci časopisu Muzeum a současnost – Zpravodaj vlastivědného klubu okolí Prahy, Zpravodaj středočeské vlastivědy a

kronikářství a sborník Vlast. Dále jeho nástupce Středočeský vlastivědný sborník, který vychází dodnes a přímo navazuje na formu sborníků Muzeum a současnost.

Celá práce by tak měla být kompletní mapou spojující odrazy doby, problémy autorství, muzejnictví a archivářství a především rozbor důležitého periodika, které ovlivnilo středočeské muzejnictví a vědeckou práci až do dnešní doby.

1 ROZTOKY U PRAHY

Roztoky u Prahy jsou jedním z menších měst středočeského kraje rozprostírajících se na břehu Vltavy. Roztoky se rozkládají na levém břehu řeky a sousedí, kromě Prahy, s obcemi Libčice nad Vltavou, Úholičky a Únětice. Přes řeku je možné dostat se přívozem, který jsem sám velmi často využíval při cestování do archivu, do osady Klecánky, patřící pod město Klecany na pravém břehu řeky. Roztoky u Prahy jsou tvořeny dvěma částmi (Roztoky a Žalov) s celkovou plošnou výměrou 844 hektarů.¹

V Roztokách žije přibližně 8000-10000 obyvatel. Reálné číslo je možná ještě vyšší díky nově přichozím obyvatelům bez trvalého bydliště v místě pobytu. Město má v dnešní době již veškerou potřebnou infrastrukturu, nechybí dokonce obchodní centrum. Ovšem v dobách, kdy se začínaly vydávat sborníky Muzeum a současnost, se jednalo o městečko mnohem menší, celkově závislé na blízkosti Praze. Proto je možná s podivem, že právě v malém městě poblíž velkoměsta se etablovalo muzeum takového formátu. Tento fakt je svým způsobem však také dán přirozenou lokalitou Roztok. Leží v archeologicky velmi zajímavé oblasti a místní archeologičtí badatelé byli, vedle iniciátorů rekonstrukce zámku a přilehlých budov bývalého Marešova statku, jedněmi z prvních zaslouživších se o vznik muzea. Není to k podivu, dnes už je prokázáno, že území Roztok u Prahy bylo soustavně osídleno od mladší doby kamenné do raného středověku a první písemná zmínka o Roztokách je již z roku 1233.² K významnému období v dějinách Roztok patří období první republiky, kdy se z vesnice stal městys a zrodil se plán budoucí urbanizace. Na kompletní realizaci těchto plánů si ale Roztočtí museli počkat až do nového tisíciletí. Rozvoj Roztok byl ve dvacátém století zpožděn zejména druhou světovou válkou a následným nástupem komunistického režimu s násilnou kolektivizací zemědělství a průmyslu.

Roztoky se také nacházejí ve významné oblasti z hlediska studia přírodních věd. Nedaleké Tiché údolí s Únětickým potokem je mezi přírodovědci středních Čech proslulé svou biodiverzitou. Zároveň je v této oblasti pro vědce významná geologická a dendrologická lokalita.

Není tedy nijak zcestné, že právě v Roztokách u Prahy vzniklo jedno z nejvýznamnějších muzeí ve Středočeském kraji s velkou mírou působnosti a širokým

1

² <http://www.roztoky.cz/o-meste> (Vyhledáno dne 1. 1. 2015)

² <http://www.roztoky.cz/historie> (vyhledáno dne 1. 1. 2015)

polem zájmů. Roztocké muzeum je místo, kde se ve své době koncentrovala vědecká elita, a kde i dnes zaměstnanci a externisté odvádějí vysoce profesionální práci.

2 HISTORIE STŘEDOČESKÉHO MUZEA V ROZTOKÁCH U PRAHY

Přestože patří roztocké muzeum k nejmladším organizacím v kraji, jeho krátké dějiny jsou značně dynamické a ve svém místě v Roztockém zámku prodělalo za několik desítek let své existence mnoho změn, které jej dovedly až ke statutu krajského muzea, výjimečného svými dokumenty, prostředky i množstvím kulturních a vědeckých elit, které s muzeem spolupracovali.

Dlouholeté úsilí místních badatelů nejprve vyústilo v založení Vlastivědného odboru při Osvětové besedě (r. 1953)³. A zejména přičiněním další snahy místních byla otevřena Vlastivědná muzejní síň v Tichém údolí v Roztokách.

Důležité změny přicházejí s opravami zámku, které byly také jedním z cílů skupiny vlastivědných nadšenců Roztok u Prahy. Po druhé světové válce patřil zámek s přílehlým statkem rodině Marešově, ta však byla ze z tohoto objektu roku 1948 z nařízení ministerstva zemědělství (po proběhlých politických změnách) vykázána. Celý zámek se statkem tak měl přejít do vlastnictví státu, nicméně kvůli značné zadluženosti Marešovy rodiny se tento proces protáhl až do roku 1951, kdy stát definitivně přebral správu nad objektem.⁴ Neštěstím pro celý areál Roztockého zámku byla období první poloviny 50. let 20. století. Celý zámek s přílehlými objekty bývalého statku chátral, nezbývalo peněz na financování jeho oprav. Hlavními důvody byly kromě nedostatku financí také nový politický přístup, budovatelské smýšlení, které z větší části směřovalo spíš k výstavbě nových obytných sídel pro dělnickou třídu, než k rekonstrukci starých stavovských sídel, která se zdála být symboly feudalismu a buržoazie. Na zámek byl dokonce vyprojektován demoliční výměř⁵ při stavbě nové stanice k čištění odpadních vod. Ovšem opět díky iniciativě místních vzdělců byl zámek zachován a stanice byla posunuta o několik desítek metrů mimo objekt zámku a statku blíže k řece. Tato skupina vlastivědných nadšenců začala také zámek v druhé polovině 50. let rekonstruovat, práce to byla ovšem náročná, pouze dobrovolnická a tedy se stále velmi těžko sháněly peníze na potřebné rekonstrukční procesy, kterými si měly zámek a statek projít.

³ <http://www.muzeum-roztoky.cz/o-historie.php> (vyhledáno dne 28. 4. 2015).

⁴ HRABÁNEK/BOLOŇSKÝ/SLAVÍKOVÁ 2011, 70.

⁵ HRABÁNEK/BOLOŇSKÝ/SLAVÍKOVÁ 2011, 70.

Velký pozitivní zlom přišel v roce 1957, kdy bylo k 1. říjnu zřízeno, a to právě zásluhou aktivity místních badatelů, Okresní vlastivědné muzeum se sídlem v zámku v Roztokách u Prahy. Toto datum je také považováno za založení dnešního Středočeského muzea (resp. jeho předchůdce). Od roku 1957 do roku 1961 probíhaly na zámku už intenzivní a organizované rekonstrukční práce, bohužel, některé části hospodářských budov již byly v takové stavu, že se nedaly nadále využívat pro jakékoliv účely a musely být strženy. Následující léta byla také věnována budování nové muzejní organizace, která zde vznikla a pomalu začínala fungovat. Areál roztockého zámku tak postupně vzkvétal. Byl mu navrácen barokní vzhled, podle fotografií a dokumentace z 19. století. I zámecký park se dočkal revitalizace. Byl sem přemístěn bronzový dolitek sochy ze zahrady jedné z vil v Tichém údolí, zpodobňující antického boha Herma s malým Dionýsem.⁶

Další významnou změnu znamenal pro muzeum rok 1963, kdy se Roztocké muzeum stalo jedním z pěti Oblastních muzeí v kraji. Stalo se tak z rozhodnutí Středočeského krajského národního výboru. A roce 1975 už se roztocké muzeum stalo jednou krajskou muzejní organizací, a bylo tak přejmenováno na Středočeské muzeum v roztokách.⁷

Během období mezi léty 1963-1975 začalo muzeum také vydávat své první publikace. Jednalo se o Zpravodaj vlastivědného klubu okolí Prahy (1965-68) a Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství (1969-1976). Tyto publikace byly velice důležité a byly jakýmsi impulzem pro následný vznik periodika Muzeum a současnost.

Ve své publikace Muzeum Roztoky z roku 1967 píše Jiří Bayer a Rudolf Fikrle, že československé muzejnictví stojí před rozsáhlou přestavbou, které směřuje k podstatnému zkvalitnění ideově-politické a vědecko-odborné účinnosti veškeré práce muzeí. Dále zde také uvádějí, že cílem této přestavby je, aby se muzea rozvíjela v souladu s plánem rozvoje vědy, techniky a umění. Je zde také pochvalně uvedeno, že roztocké muzeum stále více a pevněji budovalo svou pozici a dobré jméno v oblasti československého muzejnictví.⁸

Muzeum bylo však ve své publikační činnosti ještě aktivnější. Podrobně se ve své práci věnuje publikační činnosti muzea (zájmena po roce 1990) Dana Vaňáčová.

⁶ HRABÁNEK/HERDA 1990, 34.

⁷ <http://www.muzeum-roztoky.cz/o-historie.php> (vyhledáno dne 28. 4. 2015).

⁸ BAYER/FIKRLE 1967, 6.

Přidává však také přehled publikační činnosti muzea do roku 1995 a tvrdí, s čímž mohu po prostudování dostupných materiálů souhlasit, že vývoj profilace muzea, změny jeho činnost (místní, okresní, oblastní, krajské) se přímo odrážely i v publikační činnosti. Tedy šíře záběru vědeckých oblastí se postupně rozšiřovala.

- Od roku 1958 vycházejí Vlastivědné zprávy
- Od roku 1965 již výše zmiňovaný Zpravodaj Vlastivědného kroužku v Roztokách u Prahy
- Od roku 1967 (jako řada B) sborník Vlast zabývající se společenskými a přírodními vědami
- Roku 1977 vychází sborník ke dvacátému výročí (počátek periodika Muzeum a Současnost)
- Dále tedy Muzeum a Současnost až do roku 1993
- Od roku 1995 Středočeský vlastivědný sborník

Vývoj publikační činnosti byl tedy samozřejmě ovlivněn politickou situací (po roce 1989 se změnila sborníky jak po stránce obsahové, tak po stránce grafické).⁹

70. léta znamenala pro roztocké muzeum první velkou éru rozkvětu, při které se dostalo od státu místní organizaci přísunu významnějších příspěvků k její činnosti, a tak se mohlo muzeum velmi dynamicky rozvíjet, což samozřejmě znamenalo také kvalitu vydávaných publikací. Bohužel to také ovlivnilo jejich obsah, nikoliv dramaticky, ale jistě znatelně. A tento fenomén se udržel až do dalšího desetiletí. V 70. letech také muzeum získalo objekty v areálu bývalého Braunerova mlýna. Tam přesídlilo po dokončení oprav v roce 1981 vedení muzea, aby tak uvolnilo další prostory v areálu zámku potřebné pro činnost organizace. V novém objektu také vznikla také další administrativní a odborná vědecká pracoviště, depozitáře a nové laboratoře pro konzervaci sbírek. V 90. letech bylo pak muzeum rozšířeno ještě o areál statku v Libčicích nad Vltavou. Později zde byla vystavěna ještě jedna nová budova, aby bylo možno vyhovět všem požadavkům a potřebám muzea.¹⁰

Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy se tak postupem let stalo významnou muzejní a vědeckou institucí se širokou působností ve všech možných oblastech

⁹ VAŇÁČOVÁ 2005, 5.

¹⁰ <http://www.muzeum-roztoky.cz/o-historie.php> (vyhledáno dne 28. 4. 2015).

společenských i přírodních věd. Bylo a stále je pracovištěm mnoha významných vědců a badatelů, jejichž práce má často i mezinárodní význam.

2.1 POVODNĚ 2002

Kvůli své poloze poblíž Vltavy bylo také Středočeské muzeum zasaženo ničivou povodní v roce 2002. Vůbec prvním impulzem pro vypracování práce o muzeu v Roztokách bylo doporučení pana profesora Beneše pokusit se zmapovat vývoj této organizace v 70. a 80. letech. Když jsem tedy zažádal archiv o materiály k tomuto období, bylo mi okamžitě sděleno, že může nastat problém při zpracovávání těchto materiálů z důvodu jejich poničení povodní roku 2002, že materiály budou neúplné, a že velká spousta je jich ještě zakonzervována. Povodně ovšem nezasáhly pouze archiv. Celé muzeum bylo značně poškozeno, celý objekt zámku s parkem poničen.

2.2 NÁSLEDNÁ REKONSTRUKCE

Rekonstrukce se musela z nedostatku financí a kvůli restaurování a konzervování předmětů a archiválií odložit. Zámek se tak dočkal své velké rekonstrukce až mezi roky 2011-2012. Projekt „Rekonstrukce a nové využití zámku v Roztokách u Prahy“ byl financován z dotací ROP SČ s příspěvkem Středočeského kraje.¹¹ Dnešní zrekonstruovaná podoba zámku pochází až z roku 2014, kdy byl projekt dokončen, zámek byl znovu otevřen a zpřístupněn veřejnosti a muzeum připravilo pro návštěvníky nové historické expozice.

2.3 SOUČASNÁ PODOBA ZÁMKU A PŘÍLEHLÝCH BUDOV

Zámek byl původně gotickou tvrzí a charakteristika této stavby je znatelná i na dnešní podobě zámku. Budova je kruhovitého půdorysu s nádvořím, arkádami a jednou věží obehnaná příkopem a k hlavní bráně tedy vede pevný most. Část areálu je ohraničena dráhou a tunelem po dráhou se návštěvník také dostane k hlavní bráně areálu. Zámecký park a zahrada obklopují i zbylé budovy, dříve hospodářská stavení, dnes správní budovy, vrátnice, muzeum, knihovna, archiv a komora pro radiační metody ochrany písemností. Zajímavostí celého areálu je tzv. Knihobudka, kde si mohou návštěvníci

¹¹ 9 <http://www.muzeum-roztoky.cz/o-historie.php> (vyhledáno dne 28. 4. 2015).

knihy vypůjčit a přečíst v příjemném prostředí zámeckého parku, nebo si je odnést domů a navrátit, nebo dokonce vyměnit knihu, o kterou mají zájem, za jinou.

OBECNÁ CHARAKTERISTIKA DOBY VYDÁVÁNÍ ČASOPISU MUZEUM A SOUČASNOST

Konec 70. let, kdy vyšel první sborník *Muzeum a současnost* byl pro tehdejší Československo zvláštním obdobím. Společnost se musela vyrovnávat s tzv. normalizací, která přišla po politických změnách po okupaci vojsky Varšavské smlouvy roku 1968. Změnilo se vedení státu, novým prezidentem se stal v roce 1975 Gustáv Husák¹², který byl zároveň už od roku 1969 předsedou Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Husákovský režim se snažil navrátit společnost k reálnému socialismu, směřujícímu ke komunismu, a byl silně oddaný moskevskému diktátu. Vrátila se přísnější cenzura a perzekuce.

Ve stejném roce, kdy vychází první sborník *Muzeum a současnost* (k dvaceti letům výročí založení muzea), tedy v roce 1977, sepisuje spolek se zastoupením různých profesí a oborů tzv. Chartu 77. Jedná se o dokument upozorňující na nedodržování lidských a občanských práv dle Helsinské úmluvy, jedním z propagátorů a prvních signatářů Charty byl pozdější prezident Václav Havel.¹³ Tento dokument se sice nedočkal tak masové podpory, jakou jeho tvůrci očekávali, nicméně jeho dopad je ze zpětného hlediska velmi významný, i když ve své době nepřinesl žádné reálné politické změny. Nastupující 80. léta znamenala z počátku jisté zklidnění režimu a umírnění společnosti. Situace konečně došla změn až po smrti Leonida Iljiče Brežněva¹⁴, tehdejší komunistického vůdce Sovětského svazu. V Sovětském svazu nadchází tzv. pětiletka smrti, během následujících tří let umírají Brežněvovi nástupci Andropov a Černěnko. Výrazná změna tedy přichází až s jejich nástupcem Michaiilem Sergejevičem Gorbačovem¹⁵. Svou politikou otevřenosti a přestavby začal východní blok otevírat světu. Tento fakt se samozřejmě velmi podepsal také na situaci

12

(*1913-1991), 8. prezident Československa, člen a předseda ÚV KSČ.

¹³ (*1936-2011), 9. prezident Československa (1989-1992), 1. prezident České republiky (1993-2003)

¹⁴ (*1906-1982), První tajemník Komunistické strany Sovětského svazu. Předseda prezidia Nejvyššího sovětu.

¹⁵ (*1931), Generální tajemník UV KSSS, jediný prezident Sovětského svazu.

v Československu. Přestavba se stala závaznou pro všechny socialistické státy řízené Sovětským svazem. Ovšem často se setkávala s nepochopením a špatným výkladem místních politiků, přestavba tak v některých oblastech probíhala jen tak na oko a o opravdové otevřenosti se ještě nedalo mluvit, koneckonců opravdu otevřená politika nefunguje dodnes.

Konec 80. let je symbolem rozpadu komunistických režimů v Evropě. Zatímco v některých státech, jako v Československu, byla revoluce spíše souborem několika významných demonstrací a vyvrcholením přirozeného politického vývoje, například v Rumunsku se jednalo o reálnou revoluční akci s účastí armády, která vyvrcholila až smrtí tehdejšího rumunského vůdce Nicolae Ceaușesca.¹⁶

První vlny útěků, kdy lidé využili otevřených hranic východního bloku, byly rychle vystřídány vlnami návratů z exilu, kam se odebrala spousta lidí, kterým byla za socialismu zakázána jejich činnost. Lehce chaotické období vzniku nové republiky a její následná federalizace byla zakončeno až rozpadem Československa v roce 1992. K 1. lednu 1993 tak vznikly) dvě nové nezávislé republiky – Česká a Slovenská.

Privatizace v 90. letech přinesla další velké změny. Například financování a organizace muzeí byly pozměněny a trvalo několik dalších let, než byl nový systém společností úplně přijat a než se projevil chyby při jeho realizaci. V roce 1993 také naposledy vychází časopis Muzeum a současnost, nahrazuje ho v roce 1995 Středočeský vlastivědný sborník.

3 POLITICKÝ VÝVOJ A JEHO VLIV NA LOKÁLNÍ MUZEJNÍ A VĚDECKÉ INSTITUCE

Jak už jsem se zmínil v předchozí kapitole, politický vývoj do jisté míry ovlivnil publikační činnost Středočeského muzea. Nelze však hovořit pouze o publikační činnosti ale o práci ve vědeckých a naučných organizacích celkově. Je jisté, že v jakékoliv době je tato práce poznamenána svou současností, tedy i vykládání společenských věd, méně tak těch přírodních, se přizpůsobuje dané době. Soudím však, že spíše, než jev násilný (s přihlédnutím ke které konkrétní době a situaci) se jedná o jev přirozený, vycházející z myšlení člověka, které je však také utvářeno vzdělávacím

¹⁶ (*1918-1989), rumunský socialistický prezident, generální tajemník komunistické strany Rumunska.

procesem. A na tomto vzdělávacím procesu mají podíl kromě škol znovu tyto sekundární a terciální vzdělávací instituce jako jsou muzea, knihovny, archivy apod.

Jedná se tedy o určitý kruh, který ovšem musí někde začínat. Nejspíše, dle mých předpokladů, začínají takové kruhy nějakou velkou společenskou změnou jako je revoluce, válka, reformace nebo krize. Ani jedna z těchto změn však není tak náhlá, jak by se mohlo při prvním pohledu na věc zdát. Proces dějin vždy někam směřuje, ovšem jeho směřování je často velmi těžko odhadnutelné. Dalším problémem při takových změnách je, že ne vždy je možné, pokud chceme radikálně proměnit politické zaměření, najít kapacity stejné kvality pro vědeckou (ale vlastně i jakoukoliv jinou) práci. Pokud nahradíme stávající pracovníky novými, takovými s dobově lepším politickým smýšlením, riskujeme, že jsou sice politicky odpovědnější, ale jejich úroveň nebude neodpovídat předchozím. Takové násilné změny nepřináší však pouze válka nebo nástup totalitního režimu, ale i nástup režim s demokratickými cíli. Vzpomeňme na posledních několik zlomových období velkých personálních změn v pro správu a vzdělávání důležitých institucích. Po druhé světové válce jsou odsunuty německé elity. V roce 1948 jsou demokratické elity nahrazovány těmi socialisticky smýšlejícími. V jistém smyslu návratem ke svobodnějšímu způsobu myšlení a vzdělávání bylo období let 1967-1968, ovšem bylo násilím utnuto vojenským vpádem a následnou normalizací, která samozřejmě byla dlouhodobým procesem a přerostla v přestavbu, která vyústila v další revoluci, po níž nastoupil současný režim v devadesátých letech zmítaný privatizací a vyrovnáním se s předchozími čtyřiceti lety jiného smýšlení. Ale nejsou to jen tyto strohé body, ale především ty důležité mezery mezi nimi, procesy, které k těmto změnám směřovaly a které po nich následovaly. Jen období, ve kterém byly vydávány sborníky Muzeum a současnost je neuvěřitelně proměnlivé, dynamické, bouřlivé, kdy snaha o nestabilitu vyústila v destabilizaci režimu.

Rád bych toto své tvrzení demonstroval na příkladu typizovaného imaginárního člověka. Vědce, který si musel projít několika významnými změnami své smýšlení, aby mohl působit ve svém oboru a publikovat.

Tedy tento člověk se narodí v roce 1920 v české rodině. Dva roky po vzniku republiky. Jeho rodiče jsou o generaci starší, vzdělání v ideálech doby před první světovou válkou. Takový člověk je tedy ovlivněn postoji svých rodičů, kteří vystudovali v době zcela jiné, než v té, do které se on narodil. Při nejlepší vůli dokončí tento člověk základní a středoškolské vzdělání před začátkem další války. Na vysokou školu sice nastoupí, nicméně není mu umožněno ji dostudovat. Studium tedy během války přeruší

a probírá se dostupnými knihami své doby. Po válce se vrací na vysokou školu, ovšem než stačí dostudovat, přijdou další změny. Aby mohl dostudovat, musí se ideologicky přizpůsobit. Po studiích nastoupí do zaměstnání, jsou padesátá léta – období budování socialismu. Věnuje se své práci, snaží se publikovat, ale do svých prací vždy musí vložit ideologické poznámky tak, aby mu bylo umožněno je vydat, nebo z počátku věří nastupujícímu socialismu a nový systém chválí. Nastává období pozvolného uvolňování režimu, je druhá polovina šedesátých let. Dovolí si být kritický. Na svou kritiku doplácí jen o několik let později, a jakékoliv jeho práci je znemožněno vydání, přestože je z profesionálního hlediska kvalitní. Když má takové štěstí, cenzura jeho děl je později stažena a dále publikuje v souladu s režimem alespoň na oko. S největší pravděpodobností již dávno není přesvědčeným komunistou. Přichází konec osmdesátých let – Sametová revoluce – a on uvěří demokratickým ideálům a jeho myšlení a způsob tvorby se opět mění. V devadesátých letech, při pozorování morálního úpadku společnosti a zkorumpovanosti politiky se opět dopustí kritiky. Jeho nepřátelé jsou ovšem vždy připraveni mu připomenout jeho texty z dob socialismu. Tento člověk ještě ani nemusí být na konci života a byl nucen přijmout tolik změn, musel projít několika proměnami svého vlastního stylu, a vlastně se neustále musel ohlížet na ideologické požadavky doby, které ho často brzdily ve vlastní vědecké činnosti.¹⁷

Jak je možné se vyrovnat s ideologizací dějin a s politického vlivu na vědeckou činnost? Setkal jsem se při studiu sborníků *Muzeum a současnost* (i ostatních vydaných Středočeským muzeem) s mnoha typy odborných článků méně či více ideologicky stylizovaných.

4 MÍRA IDEOLOGIZACE ČLÁNKŮ VE SBORNÍCÍCH MUZEUM A SOUČASNOST

Príspevky v periodiku *Muzeum a současnost* můžeme rozdělit do několika skupin dle míry jejich ideologicky zaměřeného obsahu nebo podílu takového obsahu na celkové délce článku:

- 1) Články s ideologicky obsahem
- 2) Články s ideologickým tématem

¹⁷ Neodpovídá žádné konkrétní osobnosti. Všechny uvedené informace jsou teoretické, stručné a pro jakoukoliv konkrétní osobnost neúplné.

- 3) Články, ve kterých ideologický obsah převyšuje zbytek informací
- 4) Články, ve kterých je částečně ideologický obsah, ten se ovšem neodráží na kvalitě celého příspěvku
- 5) Články s ideologickými poznámkami, které jsou v textu obsahově zbytečné
- 6) Články bez ideologického obsahu

S potěšením mohu konstatovat, že převyšují příspěvky, které nejsou ryze ideologicky zaměřené. Z většiny se tedy jedná o kvalitní vědecké práce.¹⁸ Neustále se opakující zmínky o „lidové kultuře“ jsou jednoduše příznačné době a nelze je považovat za typický projev socialistického orientování článku nebo kvalitativních nedostatků. Autor zkrátka musel vyhovět požadavkům svých nadřízených a drobné ústupky byly často jedinou možností, jak publikovat, přestože Středočeské muzeum nebylo typické vysokou mírou zásahů z politických nařízení.

4.1 POČET IDEOLOGICKY TEMATIZOVANÝCH ČLÁNKŮ

Rok a číslo vydání	Počet ideologicky tematizovaných článků
1/78	1
2/79	4
3/80	1
4/81	3
5/82	1
6/83	4
7/84	0
8/85	1
9/86	2
10/91	0
11/90	0
12/93	0

¹⁸ Typ 5 a 6 (dle předchozího rozdělení).

K tabulce je samozřejmě nutno podotknout, že není zcela objektivní, protože mapuje pouze články otevřeně ideologicky tematizované. Dále je třeba vědět, že existovala spousta možností, jak se ideologickým zásahům vyhnout. Jednou z těchto možností je samozřejmě zbavení se obtížného tématu hned v názvu, práce pak často může pod ideologicky znějícím titulem být zcela profesionální, vědecká a nepolitická. Další možnosti jsou již výše zmíněné vsuvky. Celkový charakter článku je tak sice narušen, nicméně po vypuštění těchto vsuvek dostaneme opět čistou práci. Další možnosti je tematicky se zaměřit na oblast, která se dá jen velmi obtížně narušit zpolitizováním. Bohužel ve společenských vědách, zejména ve vědách historických, je to velmi obtížné, protože jakákoliv doba se dá přirovnat k současnosti.

Přestože sborníky *Muzeum a současnost* obsahují určitý počet ideologicky zaměřených článků, je na místě podotknout, že v rámci tehdejšího systému bylo Středočeské muzeum spíše jedním z ostrovů svobodného psaní, a i když provádělo svědomitě svou osvětovou činnost, nepodepsalo se to ve většině případů na úrovni vědecké a muzejní práce.

4.2 OSTATNÍ TÉMATA PŘÍSPĚVKŮ VE SBORNÍCÍCH MUZEUM A SOUČASNOST

Ani ideologicky tematizované články nejsou holým souborem prorežimních poznámek a prohlášení. Ve skutečnost jsou skryty za názvy jako například Středočeský kraj v období budování základů socialismu¹⁹ nebo Rozvoj zemědělské socialistické výroby ve Středočeském kraji.²⁰ Ale i pod těmito názvy článků Miroslava Mudry jsou sice příspěvky ideologické, nicméně obsahově kvalitní. Zemědělství a budovatelství je vůbec jedním z tradičních témat, které se ve sbornících často opakuje. Dalším velmi důležitým tématem s častým výskytem v časopisech *Muzeum a současnost* je archeologie. Archeologické lokace v okolí Roztok jsou totiž velmi zásadní pro vývoj nejstaršího českého státu. Zahrnují například také oblast Levého Hradce, původního sídla přemyslovské dynastie s jedním z nejstarších kostelů na našem území a zbytky slovanského hradiště. Patří sem také další významná archeologická naleziště kolem řeky Vltavy, například klecanský Pravý Hradec. Kromě archeologických nálezů a výstav s nimi spojených se objevují také geologické rozbory lokalit. Petrologické články jsou ve sbornících *Muzeum a současnost* vždy na vysoké úrovni.

¹⁹ *Muzeum a současnost* — *Muzeum a současnost* 1/78, 1978, 7.

²⁰ *Muzeum a současnost* — *Muzeum a současnost* 3/80, 1980, 5.

Dalším velmi častým tématem je historie, a nejen ta lokální. Články se zabývají starší i moderní hospodářskou historií, politickými dějinami nebo historií různých hnutí. Pravidelně se objevují příspěvky z oblasti kulturní historie, zásadní pro mentální vývoj společnosti, který byl pro tehdejší režim natolik důležitý. Velmi častým je termín „lidová kultura“. S tím jsou spojeny i dějiny architektury, zejména té vesnické, kterou se autoři působící ve sbornících Muzeum a současnost obvykle zabývali. Objevili se ale také články zabývající se architekturou šlechtickou, například článek Tomáše Durdíka Počátky a genese hradů 13. století v přemyslovském loveckém hvozdu.²¹ Článek Jaroslava Čechury Hospodářský vývoj sedleckého kláštera do roku 1346²² o hospodářství církevní instituce. A příspěvky z dalších oborů jako jsou například dějiny umění. V tomto směru nejčastěji ve sbornících publikoval Jiří Kuthan.

Ostatní články jsou věnovány muzejním sbírkám, výstavám, menším institucím v kraji nebo expozicím v samotném Středočeském muzeu. Dále předmětům běžného využití a jejich mechanizaci, industrializaci společnosti, lidovým tradicím, zvykům, vývoji jazyka nebo dokonce dobové problematice výchovy dětí a mládeže.

4.3 ARCHIVNÍ PŘÍRUČKA

Díky obětavé pomoci archivu Středočeského muzea v Roztokách se mi do rukou dostala také archivní příručka z roku 1971. V příručce jsem vyhledával zásadní obecné otázky a odpovědi o přístupu muzejníka (archiváře) ke své práci a materiálům.

Například jsou zde uvedeny body, které mají charakterizovat práci archiváře v socialistické společnosti:

- a) Hodnotit písemnosti a přejímat je po skartačním řízení do archivů
- b) Vytvářet podmínky pro ochranu a trvalé uložení archiválií
- c) Evidovat je, pořádat a zpřístupňovat vyhotovováním archivních pomůcek
- d) Zveřejňovat výsledky své práce v zájmu co nejširšího využívání archivního bohatství ve prospěch socialistické společnosti²³

Jak je zřejmé, je zde jediné slovo, díky kterému bychom dokázali bez dalšího studia rozluštit, v jakém časovém období se pohybujeme. Pokud bychom tedy z výše vypsanych bodů vyškrtli slovo „socialistické“, máme zde vypsanou náplň archivářské

²¹ Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 5/82, 1982, 73.

²² Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 5/82, 1982, 39.

²³ Archivní příručka 1971, 7.

muzejní činnosti pro jakékoliv období. Zručný a politicky nezájatý pracovník se tedy do značné míry dokázal bez větších problémů vyhnout politizaci své práce.

Dále jsou v příručce vypsány základní znaky socialistického archivářství a muzejnictví:

- a) Jednotné ideové zaměření archivnictví a jeho sepětí s politickým a budovatelským úsilím pracujícího lidu
- b) Převzetí ochrany veškerých archivních dokumentů, jež jsou svědectvím vývoje společnosti, do péče socialistického státu a vytvoření státního archivního fondu spolu se soustavným přebíráním písemností do archivů v zájmu doplňování jejich fondů, s příslušnou archivní prevencí již ve spisovnách
- c) Vybudování jednotné organizační sítě archivů v čele s řídicím archivním orgánem
- d) Plánovité rozvíjení archivních a zpřístupňovacích archivních prací
- e) Vytváření jednotných pracovních metod v zájmu uplatňování nejúčelnějších forem a druhů archivních pomůcek
- f) Soustavné vytváření podmínek pro co nejširší využívání archivního materiálu pro vědecké, politické, kulturně osvětové a hospodářské potřeby společnosti.²⁴

Tyto body jsou doplněny o informaci, že důsledné dodržování těchto zásad v archivní teorii a praxi bude nejjistější zárukou toho, aby archivnictví v souladu se svými možnostmi co nejlépe sloužilo zájmům a potřebám naší socialistické společnosti.²⁵

V těchto bodech už pozoruji velkou míru politické vůle zasahovat do práce v muzeích a archivech. Ovšem politická vůle může být, a často také bývá, odtržená od reality. Předpisy, které jsou k provádění práce nakázány, ještě nereflektují práci jako takovou. Nelze tedy tímto způsobem usuzovat, jakým způsobem byla práce prováděna, ani s jakou důsledností byly předepsané body dodržovány. Jak už jsem se výše zmínil, jsou jen ukázkou míry politické vůle zasahovat do práce ve vzdělávacích institucích, které jsou pro jakýkoliv režim nesmírně důležité, protože mohou tvořit změny ve způsobu myšlení člověka.

Na konci celé příručky je celkové shrnutí, kde je jasně stanoveno pořadí priorit při vykonávání práce v archivech a muzeích - tedy že využívání takových zařízení se uskutečňuje v podstatě trojím způsobem. Jednak pro účely politické, za druhé pro účely

²⁴ Archivní příručka 1971, 11.

²⁵ Archivní příručka 1971, 11-12.

vědy a kultury a za třetí pro praktické potřeby národní hospodářství, výzkumnictví apod.²⁶

4.4 PRAKTICKÁ STRÁNKA

Abych však nezůstal u pouhého teoretizování, obeslal jsem několik lidí, kteří mi byli doporučení, takových, kteří mají zkušenosti v práci v muzeích a archivech jak v dobách socialismu tak dnes, krátkými dotazníky, aby mi jejich odpovědi pomohly zformulovat a dokreslit představu o politickém vlivu na lokální muzejní instituce. Za v tomto ohledu velmi přínosný považuji rozhovor s panem doktorem Milošem Sládkem.^{27 28}

Z odpovědí vyplývá, že se politický vliv strany před rokem 1989 vztahoval spíše na vedení organizací než na samotnou práci v nich. Cenzura samozřejmě fungovala před revolucí (některá témata byla pro režim nepřijatelná a existovaly i drobnější cenzorské zásahy do vědeckých článků, aby přijaty být mohly), ale také porevoluční režim s demokratickými cíli nebyl nakloněn zveřejňování všech informací, přestože byly prokazatelně pravdivé. Značně negativní je v určitém smyslu i vliv médií, i když medializace některých problémů může usnadnit jejich řešení díky společenskému tlaku.

Také financování muzeí a archivů se dostalo značných proměn. Zatímco dříve (myšleno před rokem 1989) byl dostatek peněz jak pro pracovníky, tak na financování sbírek, publikování a procesy nezbytné k ochraně a uchování archiválií, v dnešní době organizace často strádají a je velmi těžké vyhledat a dostat potřebný obnos na požadovanou aktivitu nebo důležitý proces.

Kolektivní přístup se podle většiny odpovědí také dočkal úpadku. Přitom úzká spolupráce mezi pracovníky i mezi organizacemi je v případě muzejních, archivních a vzdělávacích institucí elementární záležitostí. Napomáhá celistvosti sdělovaných informací, profiluje organizaci jako celek, při společných projektech je právě také jejich financování o něco jednodušší, a lepší kolektivní úsilí také samozřejmě přispívá k vyšší výsledné kvalitě odvedené práce. Ta by měla být na prvním místě všech zařízení sloužících k uchování a sdělování informací.

Zkušenosti dotazovaných vypovídají, že mnohem více než politickou a ideologickou orientací je jejich práce ovlivněna lidským faktorem a dobrými vztahy uvnitř jednotlivých organizací a následně i mezi organizacemi obecně.

²⁶ Archivní příručka 1971, 146.

²⁷ Rozhovor v příloze práce.

²⁸ (*1964), český literární historik, archivář, editor a pedagog.

Lidé pracující v takových organizacích mají zodpovědnost za informovanost veřejnosti a domnívám se, že tento fakt si daleko lépe dokázal uvědomit a zhodnotit předchozí režim, bohužel často na úkor ovlivňování veřejného povědomí o daných problematikách. To je samozřejmě také neduhem dneška, kdy většinu informací lidé přejímají z medií, která se ještě k tomu prezentují jako demokratická a netendenční. A a to může být v konečném důsledku ještě škodlivější, než otevřené politické směřování činnosti, protože usnadňování přístupu k informacím často vede k dezinformovanosti veřejnosti.

5 MUZEUM A SOUČASNOST

5.1 PŘEDCHŮDCI PERIODIKA

Sborníky Muzeum a současnost nebyly, jak už je zmíněno v kapitole o historii muzea, prvními pravidelně vydávanými materiály Středočeského muzea.

Od roku 1958 vycházející Vlastivědné zprávy ovšem nenastínily příliš mnoho budoucí formy a obsahu pravidelně vydávaných sborníků. Zpravodaj vlastivědného kroužku v Roztokách²⁹ byl již určitým vzorem pro Muzeum a současnost. Vycházel sice pravidelně každý rok, nicméně v prvních dvou číslech ještě neměl pevnou formu. První ročník tedy vyšel jako deset čísel v pěti časopisech, následující pak jako dvanáct čísel v časopisech čtyřech. Ve třetím čísle (roku 1969) došlo k zestručnění sborníku po formální stránce, nicméně jeho obsahová kapacita byla širší. Byl přejmenován na Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství a vyšel jako čtyři čísla ve čtyřech časopisech. Stejně tak tomu bylo následující rok 1970. Od roku 1971 pak vychází jako čtyři čísla pouze ve dvou časopisech a tak se jeho forma ještě zjednodušuje, ovšem opět nikoliv na úkor obsahu.

Paralelně se Zpravodajem vychází sborník Vlast.³⁰ Tím se vyplnily mezery Zpravodaje v oblasti přírodních a společenských věd, tedy cokoliv, co nemohl Zpravodaj obsáhnout nebo cokoliv, co se vymykalo krajovému vymezení Zpravodaje, bylo možno uvést ve Vlasti. Širší objem informací časopisu Vlast tak napomohl možnosti realizace většího projektu, jako byl Muzeum a současnost.

²⁹ Od roku 1965 do roku 1976.

³⁰ Od roku 1970 do roku 1975.

5.2 MUZEUM A SOUČASNOST

Pro periodikum Muzeum a současnost byl rozhodujícím rokem rok 1977. K dvaceti letům výročí založení muzea byl vydán velký ročníkový sborník.³¹ Následující rok pak již vychází první z řady sborníků Muzeum a současnost ve své charakteristické podobě, která setrvala s drobnými úpravami až do roku 1990, kdy se vzhled i obsah časopisu lehce pozměnil.

Svým významem jsou sborníky Muzeum a současnost, zvláště pak z dnešního zpětného pohledu, velmi důležité. Jistě objemem a kvalitou informací, které v nich můžeme nalézt, ale hlavně také přinášejí neuvěřitelně výmluvný obraz jednoho velmi dynamického období českých a československých dějin. V každém časopise se přímo odráží atmosféra roku, ve kterém byl vydán. Zatímco první čísla vycházejí na vrcholu tzv. normalizace, v osmdesátých letech je zřejmá atmosféra mírného pozvolného uvolňování a v devadesátých pak politický zlom a kritika předchozího období. Nebylo by však rozumné prezentovat Muzeum a současnost jako politický časopis, protože reflektuje politickou situaci pouze nepřímo, ale o to cennější a přesnější obraz doby lze při jeho studii dostat. Na jedné straně je tu tedy určitá (ve své době nutná) angažovanost, na straně druhé pak vysoká úroveň profesionální nezaujatosti.

5.3 AUTOŘI PŘÍSPĚVKŮ VE SBORNÍCÍCH

Vedle tradiční základny přispívajících ze Středočeského muzea, přispívala do sborníků také spousta externistů, zaměstnanců jiných středočeských muzejních organizací, vědců a badatelů. Úvodní článek v nultém čísle napsala tehdejší ředitelka Blažena Kunovská. K tradičně přispívajícím patřil se svými budovatelsko-socialistickými články (většinou umístěny na prvním místě v časopise) Miroslav Mudra. Ve sbornících se objevují články významných odborníků v oboru historie, dějin umění, literatury a archeologie například Aleny Vondruškové, Vlastimila Vondrušky, Jiřího Kuthana, Jana Rulfa atd. a samozřejmě také články mapující muzejnictví, výstavy a folklor – Bohuslav Beneš, Václav Hrníčko, Václav Hrabánek atd..³²

Všichni tito autoři zajistili svými články velmi vysokou a vypovídající úroveň časopisu Muzeum a současnost. Díky jejich práci tak můžeme i dnes, po téměř čtyřiceti

³¹ Dále v textu označován jako „nultý ročník“ nebo 1977/0.

³² Seznamy obsahů jednotlivých sborníků v příloze práce.

letech od vydání prvního sborníku, čerpat kvalitní informace z jejich prací a u mnohých z nich také vyčíst odpovídající obraz doby, ve které tvořili.

5.4 POUŽÍVANÉ JAZYKY

Základním jazykem pro publikování ve sbornících byla samozřejmě čeština. Jelikož se ale jedná o sborníky primárně neurčené pro širokou veřejnost, ale spíše pro vědeckou a badatelskou obec, ke každému z článku je přidáno ještě shrnutí v cizím jazyce. Do roku 1990 má tak každý příspěvek zkrácenou ruskou a německou verzi. Volba těchto dvou jazyků je pochopitelná. Německý jazykový okruh je nám velmi blízký a vědecká provázanost s německou komunitou byla vždy velice úzká a to i po rozdělení na Německou demokratickou republiku a Spolkovou republiku Německo. Prvním jazykem, do kterého byly články zkracovány a překládány byla ale samozřejmě ruština, úřední jazyk řídící velmoci východního bloku. Ovšem i to mělo své vědecké opodstatnění, protože rusky se učilo ve všech státech bývalé sovětské sféry vlivu, a tak bylo nejspíše pro vědce a badatele z okolních států přehlednější souhrnné příspěvky v ruském jazyce. Po roce 1990 ovšem ze sborníků ruština zmizela. Několikrát byla nahrazena anglickým jazykem, ale jednalo se pouze o pokus. Je to jen další z mnoha znaků politického ovlivnění a proměnlivosti sborníků Muzeum a současnost v celé době jejich vydávání. Projev politického vymezení a nesnášenlivosti vůči starému režimu se však může v tomto případě zdát celkem nešťastným, protože odchylka od tradice překládání článků do jazyka srozumitelného pro téměř všechny obyvatele bývalého východního bloku je vyloženě nepraktická a to zvláště pro období raných devadesátých let.

Čeština ovšem také nebyla jediným jazykem, ve kterém byly publikovány příspěvky ve sbornících Muzeum a současnost. Vedle ní se několikrát objevil i druhý jazyk republiky – slovenština. A to zejména ve sbornících, které se věnovaly semináři Lidové kultury v socialistické současnosti, který se pravidelně konal ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy, a kterých se zúčastnila vědecká a badatelská obec z celého bývalého Československa. Tyto semináře pak ovlivnili podobu hned několika sborníků.³³ Sborníky vydávané k obsahům těchto seminářů byly sice obsahově lépe setříděné, nicméně obsahovaly asi nejvíce ideologicky zabarvených článků. Samozřejmě ani v těchto číslech nechyběly překlady do ruštiny a němčiny.

³³ Ročníky 2/78, 6/83, 9/86.

5.5 CHRONOLOGICKY SEŘAZENÉ OBSAHY JEDNOTLIVÝCH SBORNÍKŮ

5.5.1 NULTÝ ROČNÍK 1977

Nultý ročník sborníku Muzeum a současnost je určitým vyvrcholením prvních časopiseckých snažení roztockého muzea. Následných 13 ročníků, které už vycházejí jako periodikum je důkazem, že směr, kterým se muzeum vydalo v dokumentaci let své práce, byl správný. Po úvodu se vyjadřuje ve svém článku tehdejší vedoucí odboru kultury středočeského KNV k rozvoji společenských funkcí Středočeského muzea. Další článek je klíčový pro charakter tohoto nultého ročníku. Zpráva Blaženy Kounovské k dvaceti letům činnosti muzea, která vyjadřuje nejen době poplatná prohlášení o důležité roli muzea v socialistickém státě, ale zahrnuje nejdůležitější body z dějin muzejnictví v Roztokách u Prahy. Mapuje výstavy, které proběhly v muzeu do roku 1977 a připomíná i důležitou ediční činnost.

Další články v prvním sborníku už jsou zaměřeny odborně, jako můžeme vidět v následujících číslech. První z odborných pojednání je článek Středočeský kraj v období počáteční etapy socialistické výstavby Miroslava Mudry. Samozřejmě, bez jakéhokoliv popření vědecké snahy a profesionality Mudrovy práce, je tento první odborný článek z tohoto „nultého“ ročníku věnován tématu takřka nemuzejnímu, které spíše mapuje dobu spjatou s budováním a budovatelstvím. Další, v tomto případě ne-ideologickou prací, je článek dvojice autorů-archeologů Jiřího Waldhausera a Vladimíra Salače, kteří se zde vyjadřují k objevům spojeným s keltskou minulostí území Čech (článek Keltská pohřebiště ve středním Pojizeří). První sborník dále obsahuje články autorů, se kterými se budeme v dalších číslech ještě setkávat, Bohuslava Beneše, Václav Hrníčka, Jiřího Žalmana, Ladislava Buzka a Vlasty Ondrušové, pojednávající o folklóru, přírodních podmínkách i místních ekosystémech. Číslo je uzavřeno několikastránkovou obrazovou přílohou, ve které můžeme nalézt fotografie z rekonstrukce zámku, fotografie pamětihodností Roztok a okolí a obrazové záznamy z lidových veselí jako je Masopust.

5.5.2 PRVNÍ ROČNÍK 1978

První ročník pravidelně vycházejícího sborníku zahajuje svou studií Miroslav Mudra. Jeho práce Středočeský kraj v období budování základů socialismu (1955 – 1962) se zvláště pozorností k vývoji socializace vesnice nám příznačně ideologicky mapuje

budování těžkého průmyslu ve Středočeském kraji a mechanizaci venkova. Mudra se v článku nebojí také kritizovat, ovšem svou kritiku směřuje spíše na léta před nástupem socialismu nebo na místní zařízení, která nespĺnila stranou zadané plány.

Za velmi erudovaný a nadčasový článek lze považovat druhou studii ve sborníku, jedná se o pojednání Dagmar Černé k estetické problematice současné hromadné bytové výstavby. Černá se ve své práci zabývá psychologickým vlivem stavby a prostoru na člověka a také tím, jak hromadná výstavba působí v městské a venkovské krajině, odvolává se také na zahraniční architekty zejména z Německa a Nizozemska.

V dalších článcích Josef Klíma připomíná sto let od narození významného jazykovědce Bedřicha Hrozného, Petr Čornej se vrací ke genezi Nejedlého pojetí regionalistiky, Jaroslav Kolár ve svém velmi moderním příspěvku vypráví o českém kronikářství, přičemž začíná opět regionální historií, vyjadřující se ke zločinu vyloupení Roztocké tvrze r. 1590. Archeologii se věnuje práce Jaroslava Špačka a Zdeňka Hazlbauera Výzkum zaniklé lokality Opočno u Staré Boleslavi 1975 – 1979. Sborník uzavírá Tomáš Durdík prací Povrchový průzkum hradu Jenčova. Následuje už pouze dvacet stránek o činnostech muzeí Středočeského kraje (Vanda Jiříkovská, Václav Hrníčko, Václav Moucha) s přehledem výstav od Václava Hrníčka.

5.5.3 DRUHÝ ROČNÍK 1979

Druhý ročník se snaží být utříděnější a rozděluje články do několika tematických okruhů. Prvním tematickým okruhem je muzeologie a dokumentace (články: Jiří Špět – Aktuální úkoly dokumentace současnosti v muzeích; Ida Šťastná – Možnosti kultúro – výchovnej práce v múzeách; Ladislav Buzek – Národopisný film a tradiční zvykosloví; Vlasta Ondrušová – O úloze skanzenů v socialistické společnosti). Druhým okruhem je demografie a lidová kultura (článek Jarmily Zlínské – Vliv demografických procesů na utváření tradice se speciálním zřetelem k vlivům migrace). Třetí okruh je věnován lidové umělecké výrobě (články: Helena Šenfěldová – Postavení lidové umělecké výroby v současnosti; Hana Hubíková – Lidový výtvarník v socialistické společnosti). Současné formy zvyklostí jsou třetím tematickým okruhem (články: Pavel Popelka – Nositelé tradic v současné družstevní vesnici; Helena Bočková – Výroční obyčeje v oblasti Jihlavských vrchů; Hana Hubíková – Tradiční zvykosloví a občanské obřady). Dále je zde okruh současných problémů lidové slovesnosti (články: Milan Leščák – Problémy literárního zpracování folklóru; Jiří Jaroš – Základní otázky výzkumu

dělnického písmáka ve vztahu k dílu bratří Mrštíků; Václav Hrníčko – Proměny vypravěčských příležitostí; Ilona Lázničková – Vypravěčka Marie Slámová. Portrét průměrné vypravěčské osobnosti; Václav Hrníčko – Poznámky k možnostem folkloristického výzkumu u dětí základních devítiletých škol; Bohuslav Beneš – K současným směrům a metodám ve folkloristice, zejména sovětské). Druhý ročník jistě obsahuje velikou spoustu užitečných regionálních informací, informací z výzkumů a zejména prací o folkloristice, nicméně upřednostněný zájem o lidovou kulturu v dobách socialismu v tomto ročníku utlačuje ostatní témata, která se následně zdají být okrajovými, přestože jejich význam je minimálně srovnatelný.

5.5.4 TŘETÍ ROČNÍK 1980

Třetí ročník už je opět tematicky nesetříděný. Tak jako první ročník je ročník třetí započat článkem Miroslava Mudry. Tentokrát se Mudra vrací k rozvoji zemědělské socialistické velkovýroby ve středočeském kraji mezi lety 1960 – 1966. Umístění Mudrova článku na první místo v ročníku snad lze ospravedlnit tím, že je jediným článkem z tohoto čísla, který má širší tematický záběr. Další články, ač většinově velmi kvalitní, se zabývají už konkrétními osobami nebo lokalitami. Druhou prací ve sborníku je příspěvek Jiřího Kuthana s názvem Král Přemysl Otakar II. jako zakladatel, stavebník a objednavatel uměleckých děl. Třetím neméně významným článkem je Náhrobek Viléma z Ilburka a figurální náhrobní plastika pozdní gotiky v Čechách od Jana Chlíba. Chlíba se zde odvážně pouští do rozboru úpadku kvality dochovaných plastik z české pozdní gotiky oproti plastikám vrcholně gotickým. Dochází k závěru, že příčinou bylo husitské hnutí, jehož následovníci si nepotrpěli na okázalost a často ničili kvalitní a pompézní práce vyhotovené pro katolíky. Čtvrtou prací je výklad Anny Rollové o fresce Siarda Noseckého v Horoměřicích. Následuje článek Emila Mináře s názvem Alfons Mucha. Několik poznámek k problému jeho „stylu“. Dopad Muchova díla na socialistického člověka je podle něj ve skrze kladný, protože uspěchaný člověk si potřebuje psychicky odpočinout a tento odpočinek Muchova díla nabízejí. Na druhé straně v určitém rozměru souhlasí s kritikem Karlem Hlaváčkem, že Mucha často zůstává na povrchu věci. Následuje článek Václava Mouchy Sto let od první publikace pohřebiště v Uněticích, práce dvojice Vladimír Čtverák – Jan Rulf Neolitické a mladoaž pozdně bronzové sídliště v Sobíně, zpráva Jarmily Jirákové o výsledcích podrobné botanické inventarizace státní přírodní rezervace Drbákov – Albertovy skály a studie Jana Němce o geologickém prostředí chráněného naleziště Starkočský lom. Číslo je

opět zakončeno výborem z činnosti muzeí, do něhož tentokrát přispěli Josef Klimeš a Jaroslav Kudrnáč. Předsedou redakční rady sborníku byl, tak jako u předchozích ročníků doc. Dr. Bohuslav Beneš, Csc.

5.5.5 ČTVRTÝ ROČNÍK 1981

Čtvrtý ročník opět zahajuje svým příspěvkem Miroslav Mudra. Opět je na první místo řazen článek se značně ideologickou tematikou (Vyvrcholení revolučního boje a založení organizací KSČ ve Středočeském kraji). Do muzejního periodika svým charakterem příliš nezapadá, přestože se jedná o téma historické, nicméně nejspíš bylo nutné podobné práce uvádět. Mudrův článek je vlastně stručnými dějinami komunistické strany ve Středočeském kraji. Další příspěvek v ročníku patří Heleně Šenfaldové. Ten mapuje třicet pět let činnosti Ústředí lidové umělecké tvorby. Třetí práce je dílem Zdeňka Kárníka: Památky revolučního hnutí Středočeského kraje. Teprve čtvrtý článek můžeme z dnešního hlediska považovat za neideologicky cílený. Je to příspěvek Zdeňka Šolleho s názvem Zachované deníky Vojtěcha Náprstka jako pramen k poznání jeho osobnosti. Píše zde o dvou významných rukopisných denících, z nichž jeden psal Náprstek osobně, druhý je pak dílem Julia Zeyera, který na deníku pracoval po Náprstkově smrti za asistence jeho ženy. Následující článek Děti a tradice lidové kultury v Čechách napsala Vanda Jiřikovská. Za ním, na straně 141, nalezneme příspěvek Bohuslava Beneše o Bogatyrevovu pojetí teorie lidového divadla a stavu tehdejšího bádání. Poslední prací ve čtvrtém ročníku je článek Karla Sklenáře Archeologie západního okolí Prahy v zápiscích Václava Kromluse. Tak je ročník zakončen kvalitní vědeckou prací. Na konci ročníku za posledním článkem opět nalezneme výbor z činnosti muzeí. Tentokrát přispěla Vanda Jiřikovská (Truhlice a výšivky), Jiří Kropáček (Umělecká díla ze Středních Čech na výstavě v Národním muzeu) a také tradiční přispívatel Václav Hrníčko (Lid a lidová kultura národního obrození).

5.5.6 PÁTÝ ROČNÍK 1982

Pátý ročník je ročníkem odbornějším, který netrpí přílišným zaměřením na lidovou kulturu v různých odvětvích tak, jako ročníky předchozí. Je plný kvalitních prací pro toto periodikum nových autorů. Prvním článkem již není Mudrova mapa určitého údobí budování socialismu. Práce Evy Wolfové K problematice studia lidových plastik na Příbramsku se sice zabývá lidovou tvorbou, nicméně jedná se o velmi dobře a odborně

zpracované téma. Druhou prací v periodiku z roku 1982 (tedy věnovanému roku předešlému) je obsáhlé pojednání Jaroslava Čechury o hospodářském vývoji Sedleckého kláštera do roku 1346. Navazuje zde na práce J. Čelakovského a J. Nuhlíčka. Rozšiřuje informace z těchto prací a pohledem moderního historika pozměňuje některé závěry svých předchůdců zabývajících se touto tematikou.

Třetí v tomto čísle je příspěvek Tomáše Drudíka s názvem Počátky a geneze hradů 13. století v přemyslovském loveckém hvozdu. Ve své práci se věnuje převážně Středočeské hradní architektuře a jejímu vlivu na podobu královských hradů v Čechách. Dalším článkem je Příspěvek k šaldovské topografii Emanuela Macka následovaný kratším příspěvkem Jaroslava Kolára Čerti v Prosenické Lhotě aneb O kategorii pravdivosti. Tak jako předešlé číslo čtvrté je i číslo páté zakončeno archeologickou prací Karla Sklenáře – Archeologické zprávy Mořice Lüssnera z Mělnicka z let 1886 – 1890. Nechybí opět ani výbor Z činnosti muzeí, který tentokrát doslav větší prostor. Přispěli Josef Klimeš (Dvacáté páté výročí založení Středočeského muzea v Roztokách u Prahy), Věra Schubertová („Přišlo jaro do vsi“), Václav Hrníčko (K výstavě Lidové hračky a současnost), Vanda Jiřiková (Památky dělnického hnutí Kladenska v muzejních sbírkách) a Zuzana Jakubíčková (Publikace Muzea lidového stavitelství v Sanoku (PLR)).

V tomto čísle tedy lze sledovat jistou změnu v řazení článků. Je zvláštní, že příspěvek Josefa Klimeše o dvacátém pátém výročí založení muzea se dostal a do závěrečného výboru Z činnosti muzeí, a současně sem byla odsunuta některá témata týkající lidové kultury nebo dělnického hnutí.

5.5.7 ŠESTÝ ROČNÍK 1983

Šestý ročník se svým pojetím vrací k druhému číslu a sestavuje jednotlivé příspěvky do tematických okruhů. Je zahájen úvodem, kde je psáno, že tento ročník bude publikovat výsledky třetího semináře, který se konal ve Středočeském muzeu pod názvem Lidová kultura v socialistické současnosti.

Prvním tematickým okruhem jsou Obecné otázky. Přispěli Milan Leščák (Lidová etika a etiketa z hlediska systémového přístupu), Bohuslav Beneš (Tendence poválečného folklorismu v Československu), Alena Líšková (Podíl současné lidové umělecké výroby na tvorbě životního prostředí), Ilona Lázničková (K realizaci projektu MK ČSR „Lidová kultura v socialistickém kulturním životě“ ve sféře působnosti národních výborů a jejich kulturně výchovných zařízení. Rozbor situace v podmínkách

okresu Brno-venkov), Tomáš Grulich (Odras projektu „Lidová kultura v životě socialistické společnosti“ v kulturním životě Severočeského kraje), Jarmila Zlínková (Metodologická východiska využití datové báze statistiky obyvatelstva a životní úrovně při výzkumech lidové kultury).

Druhým tematickým okruhem jsou Tradice a dnešek. Přispěli Václav Frolec (Obyčejová tradice jako „služba celku“), Ludmila Tarcalová (Aspekt tradice v současných rodinných a společenských obřadech), Vanda Jiříková (Úloha tradičních masek při současném masopustu na Slánsku), Jan Krist (Změny v průběhu svatby na Slovácku v současnosti při sňatcích mimo obec), Ilona Vojancová (Pověřové představy dětí a mládeže v současnost), Miroslava Krupková (Stav a premena ľudového slovesného reperoáru), Jiří Jaroš (Význam městského prostředí pro tvorbu kronikáře).

Třetím okruhem je Etnografie a muzeum. Tady se již opět objevují jména známá z předešlých čísel. Zuzana Jakubíčková (Několik poznámek ke tvorbě sbírkových fondů se zaměřením na současnost (Na příkladě vinařské malovýroby v českých zemích)), Věra Večerková (Poznámky k muzejní dokumentaci lidových obyčejů), Václav Hrníčko (Lidové hračky dříve a dnes a jejich dokumentace v muzeích), Věra Schubertová (Muzeálie z hlediska víceoborové interpretace).

Tradiční výbor Z činnosti muzeí tentokrát chybí. Svou šíří záběru se tento ročník liší od předešlých. Zabývá se závěry výše jmenovaného semináře a mapuje tak muzejnictví a lidovou kulturu v celorepublikovém měřítku. Přírnost takových článků je pro dnešního vědce (historika) marginální. Jejich charakter však vypovídá o době a tak ji lze snadněji pochopit a zpracovat.

5.5.8 SEDMÝ ROČNÍK 1984

Sedmé číslo periodika se opět vrací k původnímu nečleněnému systému a je také o poznání kratší než číslo předešlé. Otevírá jej práce Zdeňka Jelínka Operace Intransitive a Tin na straně 5. Pojednává o plánovaných sabotážích na území Protektorátu Čechy a Morava a připomíná důležitá výročí spojená s českými parašutisty za druhé světové války. O tematické neuspořádanosti tohoto ročníku vypovídá fakt, že následující článek napsaný Alenou Vondrušskou se věnuje výrobě košíků na Mělnicku. Třetí, jako obvykle kvalitní práci, je další archeologický příspěvek Karla Sklenáře Archeologické záznamy Václava Kromluse z Prahy a nejbližšího okolí v polovině 19. století. Následuje článek Hedviky Sedláčkové Soubor keramiky mohylové kultury z bývalé Inwaldovy sklárny v Podbradech, okres Nymburk a článek Mojmíra Otruby Škoda, že těch šajnů není,

který se věnuje požívání slova „šajni“ ve starší češtině 19. století, zejména u českých literátů. Dalším a v tomto čísle již posledním příspěvkem je práce Milana Konečného Zapomenutá keramika 1. poloviny 19. století. V tomto ročníku už opět nechybí výbor Z činnosti muzeí. Tentokrát přispěli Alena Vondrušková (Spolkové a rodinné divadlo v Čechách, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, květen – říjen 1982), Jiří Kuthan (K výstavě Umění doby posledních Přemyslovců), Zdeňka Křtěnová (Nová expozice Městského muzea ve Velvarech), Dalibor Hobl (Muzeum Vesnice v Kouřimi). Mimořádně je také přidána jedna recenze, jedná se o práci Jiřího Kropáčka, který recenzuje Boje s dvouhlavou saní Pavla Preisse.

Sedmý ročník je svou charakteristikou sice neuspořádaný, nicméně odbornější, bez ideologických článků a přílišného zaměření na lidovou kulturu.

5.5.9 OSMÝ ROČNÍK 1985

Osmý ročník je započat úvodem. Zde je psáno, že číslo dává k 40. výročí konce druhé světové války a 25. výročí konstituování Středočeského kraje prostor hlavně historickým tématům a autorům jak místním, tak externím a spolupráci s různými institucemi.

Sborník je opět zahájen článkem Miroslava Mudry, tentokrát s názvem Dvacet let výstavby socialistické ekonomiky Středočeského kraje (1960-1980). Na počátku Mudra velmi slušně obsáhne stručnou ekonomickou historii středních Čech, po té se ovšem ponoří do čísel. Výčty stoupání počtu JZD a plnění stranických úkolů v zemědělství nepříliš zapadají do muzejního periodika.

Ve druhé práci píše Jiří Špět o rozvojových trendech českého muzejnictví po roce 1945. Veskrze se jedná o velmi propracovaný článek mapující dějiny českého socialistického muzejnictví se zaměřením na zdůraznění základních funkcí muzeí a na zásluhy na lidu při jejich budování. Jako třetí publikuje v tomto ročníku Petr Sommer, aby zmapoval výzkumnou činnost pražského Archeologického ústavu ČSAV ve Středočeském kraji po roce 1945, a navazuje tak na předchozí Špětův článek.

V dalším příspěvku informují Juraj Urban a Hana Luderová o nových postupech při ochraně archiválií (článek Radiační asanace sbírkových předmětů ve Středočeském muzeu v Roztokách). Následuje studie Blanky Jiráčkové K současnému výtvarnému umění ve Středočeském kraji a informační článek Jiřího Kropáčka s názvem Na okraj počítačových metod a postupů v evidenci sbírkových předmětů umělecko-historické povahy. Následují články Pavla Marka (O životě a práci Prokopa Huga Tomana), Věry

Mišurcové (K počátkům mateřského školství v Čechách), Růženy Grebeníčkové (Středočeské lokality v povídkách spisovatelů před rokem 1848) a Vlastimila Vondrušky (Úvaha o chápání regionality lidové hmotné kultury). Sborník je zakončen již po několikáté výběrem Z činnosti muzeí, v němž tentokrát publikovali Tamara Čapková (Výsledky krajského kola III. celonárodní soutěže kronikářů ČSR ve Středočeském kraji), Ludvík Skružný (Výstava „Skalní umění ve Valcamonica“), Václav Hrabánek (Výstava „Cecharní řemesla“), Jaroslav Vajdiš (Lidová architektura středních Čech), Martin Herda (Hudební tradice Podblanicka) a Otakar Špecinger (Zaniklé muzeum v Kralupech nad Vltavou).

Osmý ročník je tedy částečně návratem k ročníkům předchozím (Mudrův článek na prvním místě, nedokonalá tematická utříděnost článku), navíc zde v závěrečném obsahu chybí čísla stránek k jednotlivým článkům. Na druhé straně je zde dost kvalitních vědecky zaměřených článků informujících o nových metodách v muzejnictví nebo dobře mapujících poválečný vývoj Středočeského kraje.

5.5.10 DEVÁTÝ ROČNÍK 1986

Devátý ročník navazuje na tradici ročníků s utříděným systémem témat jednotlivých příspěvků. Jedná se totiž opět o výsledky tentokrát již čtvrtého semináře Lidové kultury v socialistické současnosti, který se konal v červnu roku 1983 ve Středočeském muzeu v Roztokách. Tentokrát autoři rozpracovali tematiku z oblasti muzejnictví, lidových tradic a jejich institucionalizace, snaží se odpovídat na otázky folkloru a folklorismu a řešit některé problémy lidového výtvarného projevu. V úvodu je též psáno, že poměrně malý počet referátů dal mnohem větší prostor diskuzi – vše v souladu se záměrem organizátorů.

Prvním tematickým okruhem je v tomto čísle Muzejní práce. Přispěli Mojmir Benža (Dokumentácia ľudovej kultury obdobia budovania socializmu v múzeách), Daniela Beránková (Dokumentace lidové kultury v regionu a její využívání v kulturně výchovné práci okresního muzea), Jiří Jaroš (Některé otázky ochrany a využití technických památek na jižní Moravě), Anna Kocourková (Aktivizačně prezentační experiment v Muzeu kysucké dědiny), Věra Thořová (Prameny ke studiu lidové písně v Čechách ve 20. století), Ilona Vojancová (Uplatnění lidové tradice v Souboru lidových staveb a řemesel Vysočina).

Druhým tematickým okruhem je Institucionální řízení lidové tradice. Do této kategorie přispěli Pavel Bureš (Lidové stavby dnešní vesnice), Václav Frolec (Tradiční

a netradiční jevy v kulturním životě současné vesnice v Jihomoravském kraji, Tomáš Grulich (Institucionální zájem o Cikány v severních Čechách), Marie Šotolová (Současná konopická v novoosídlenecké obci Zbytiny (okres Prachatice)), Věra Schubertová (K otázce vytváření tradice ve vědomí obyvatel průmyslové oblasti), Vlastimil Vondruška (Úvaha o charakteru tzv. tradičnosti lidové hmotné kultury ve středních Čechách), Eva Večerková (K problematice nositelů a organizátorů obyčejové tradice v nově osídlené obci).

Třetí jsou Otázky folklóru a amatérských literárních projevů. Přispěli Bohuslav Beneš a Iveta Halačová (Slovesné projevy dospělých, mládeže a dětí v současné vesnici), Václav Hrníčko (Příklad vzpomínkového vyprávění dětem ve škole), Mikuláš Mušinka (Miesto folklóru v živote ukrajinskej mládeže východného Slovenska), Andrej Sulitka (Regionálna amatérska literárna tvorba v súčasnosti).

Čtvrtým okruhem je Institucionální řízení lidových výtvarných projevů. Přispěli Hana Dvořáková (Instituce a současná neprofesionální výtvarná tvorba v okrese Břeclav), Karel Severin (Tradice výtvarné kultury lidu možnosti jejich využívání v současnosti), Alena Vondrušková (Koncepte využívá tradice lidové hmotné kultury a skutečný stav v současné době).

5.5.11 DESÁTÝ ROČNÍK 1987 (1986/1991)

Přestože byla redakční uzávěrka tohoto ročníku hotová již v listopadu 1986, sborník vychází až po revoluci a to v roce 1991 a tentokrát ve dvou časopisech s označením 10/I a 10/II. Obsah obou částí nalezneme jak v prvním, tak ve druhém časopise. Na rozdíl od předchozích čísel nejsou v desátém sborníku souhrnné verze jednotlivých článků v ruském jazyce, ale nyní již pouze v jazyce německém.

Úvod je dílem Martina Kuny a Pavla Sankota. Odhaluje zaměřením sborníku na archeologické výzkumy v areálu Roztocké sídelní oblasti. Prvním článkem v desátém ročníku je práce Pavla Sankota Historie archeologických výzkumů v Roztokách u Prahy. Můžeme si tedy povšimnout zcela nového pojetí uvedení do ročníku, kde už nenacházíme ideologicky zbarvený článek Miroslava Mudry, ale kvalitní vědeckou práci s lokální tematikou. Druhou prací v tomto čísle je Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách 1980-1985, historie výzkumu, popis lokality a sídlištních objektů od Martina Kuny. Ke svému článku přidává také přehled dosavadních archeologických nálezů v sídelním areálu Roztok a jejich lokalizaci. Do prvního dílu desátého ročníku se vešel už jen jeden článek. Jedná se o práci pana Jana

Rulfa zabývající se také archeologickým výzkumem neolitického sídliště v Roztokách, zaměřuje se však pouze na keramiku. Rozbor dalších oborových odvětví nálezů se nachází v díle druhém. Ten je započat příspěvkem Miroslava Popelky – opět se jedná o archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách – se zaměřením na štípanou industrii. Následují články Jiřího Kalfersta (broušená industrie), Ivana Pavlů (ostatní kamenná industrie), opět článek Jana Rulfa (kostěná industrie) a nakonec článek Lubomíra Peškeho (osteologické nálezy).

Chybí výbor z činnosti muzeí nicméně dvoj-díl je opatřen třemi geologickými přílohami: Karel Drábek – Geologický rozbor lokality Roztoky-Měňirna; Emanuel Opravil – Rozbor zbytků zuhelnatělého dřeva z neolitických objektů v Roztokách; Marcela Bukanovská, Drahomíra Březinová – Geologická a petrografická charakteristika studovaných materiálů z neolitického sídliště v Roztokách (broušené nástroje, ostatní kamenná industrie).

5.5.12 JEDENÁCTÝ ROČNÍK 1990

Jedenáctý ročník vychází také až revolučních bouřích, zvláštní však je že jeho vydání přišlo dříve, než zpětní vydání desátého ročníku, tedy již v roce 1990. Úvod v jedenáctém díle chybí, započat je však povedeným příspěvkem Michala Svatoše, který mapuje regionální historii a dějiny Univerzity Karlovy. Dějinami univerzity, dle svých slov, Svatoš popisuje historii české vzdělanosti. Druhý článek je dílem Jiřího Ráče, nese název K otázce historických začátků a první písemné zmínky o Kralupech nad Vltavou a je velmi profesionálním pojednáním o dané problematice. V dalším příspěvku studuje Zdeněk Uhlíř rukopis z husitské doby v okresním archívu v Nehvizdech. Následují články Heleny Štroblové (Gruntovní kniha žehušického panství z let 1592-1676. Příspěvek k hospodářským dějinám 17. století), Karla Nováčka (Nález sídliště z 13. století v Tochovicích), Ludvíka Skružného (Místo petříkovického džbánku v české novověké keramice), Anny Rollové (Spitzerovy fresky ve Vraném na Slánsku) a Pavla Štěpánka (Dvě zátiší Johana de Cordua).

V tomto díle se tedy znovu objevují jména vědeckých pracovníků a odborných příspívatelů, která známe již z předchozích čísel. Jsou to především lidé, kteří se již před revolucí zabývali spíše lokální tematikou. Jistá relokalizace se tak prolíná tímto prvním porevolučním číslem. Také nechybí výbor z činnosti muzeí, který obsahuje čtyři příspěvky: Blanka Hradcová – Umělecké řemeslo v Kutné hoře; Ludvík Skružný –

Seminář o archeologii novověku v Okresním muzeu v Berouně; Alena Voříšková – Obrázky na skle; Martin Herda – Muzeum v Čelákovících.

5.5.13 DVANÁCTÝ ROČNÍK 1993

Obsah dvanáctého dílu je stručnější. Celý sborník má pouze 101 stran a tvoří ho jen šest článků. Tentokrát chybí úvod i výbor z činnosti muzeí. Výkonným redaktorem byl Lubomír Procházka.

První článek tohoto čísla je prací Miloslava Slabiny s názvem Sídliště a dům kultur okruhu Hornodunajských popelnicových polí v Čechách, jedná se o odbornou archeologickou práci, určenou spíše pro zainteresovanou část veřejnosti. Ve druhém příspěvku uvádí Jan Kamarýt výsledky stavebně historického průzkumu domu čp. 27 v Brandlově ulici v Kolíně. Ve třetím článku Fotodokumentace lidové architektury ve fondech muzeí středních Čech se Lubomír Procházka věnuje proměnám venkovských a městských staveb od konce 19. století, přes kolektivizaci 50. let až po osmdesátá léta dvacátého století zachycených ve fotografii. Čtvrtá práce patří Drahomíře Daňkovské, které se zde věnuje Příbramským jesličkám a přidává jejich třídění a soupis. Předposledním příspěvkem jsou Košíkáři na Berounsku a Hořovicku Heleny Mevaldové. V tomto tematicky úzce vymezeném článku upozorňuje na zajímavé fenomény oblasti košíkářství v lokalitách, kterým nebyla věnována doposud v tomto ohledu dostatečná pozornost. Zcela posledním článkem je pak příspěvek Miloše Sládka První poznatky z výzkumu posázavské voroplavby. Vědecká práce, která je zpracovaná perem literárního vědce, ve výsledku se jedná o paměti a vypravování zdařile zpracované do odborného článku.

5.6 NÁSTUPCE SBORNÍKU MUZEUM A SOUČASNOST – STŘEDOČESKÝ VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

Na mimořádně dobrých základech tak mohl stavět Středočeský vlastivědný sborník vydávaný od roku 1995. Přímo navazuje na Muzeum a současnost a je vlastně jeho pokračovací řadou. Opět se jedná o ročníky zahrnující přírodní a společenské vědy, muzejní činnost a archivářství a s drobnými obměnami vychází dodnes. Tradice, která byla vytvořena časopisem Muzeum a současnost (a jeho méně známými předchůdci) tak přetrvává.

Při studiu těchto sborníků jsou ale znatelné jisté rozdíly. Zejména příslušná chuť se prezentovat absolutně nepoliticky nebo alespoň demokraticky je narušena častým vymezováním se proti předchozím obdobím. Ideologizace tak v tomto smyslu přetrvává nadále. Tato snaha je naprosto pochopitelná – každý režim se vymezuje proti režimu předchozímu a na tom vlastně staví svou ideologii.

Ani autorská základna již není tak silná, to ale může být zdání vytvořené dobou, protože z přispívajících, jejichž jména ještě nejsou proslulá, se za několik let mohou stát stejné vědecké elity, jaké jsou dnes z těch, kteří kdysi vytvářeli svými články časopis Muzeum a současnost. Rozhodně bych se velmi nerad dopouštěl jakékoliv osobní kritiky, protože by jednoduše nebyla na místě. Středočeský vlastivědný sborník je velmi důstojným nástupcem časopisu Muzeum a současnost a fakt, že stále vychází je pozitivem a jistou zárukou kvality pro každého, kdo má povědomí o předchozí publikační činnosti Středočeského muzea a je příležitostí pro středočeské vědce a badatele, aby jejich práce byla veřejně zaznamenána, viděna a čtena.

Závěr

Sborníky Středočeského muzea v Roztokách u Prahy Muzeum a současnost jsou zásadní publikací pro celé jedno dlouhé období této organizace. Od roku 1977 do roku 1993 proběhlo velké množství společenských a politických změn a ty se všechny odrazily v tomto mimořádném časopise.

V průběhu vypracovávání této studie jsem měl možnost poznat, jakým způsobem pracoval tehdejší autor. Pozice autora byla velmi nesnadná, zvláště pokud se jednalo o autora, který nepracoval vždy s režimními nároky, nebo nebyl členem komunistické strany. Autor té doby musel být velmi pozorný jak k tématu, které si vybere, tak ke způsobu, jakým o něm bude psát, dokonce ke slovům, jaká použije. Nicméně nechci být neobjektivní a nekorektní, a tak se kriticky nevyjadřuji pouze k době minulé, ale i k době porevoluční. Stejně tak na obou těchto obdobích nacházím pozitiva, díky výmluvným pramenům a živé paměti lidí, se kterými jsem měl čest hovořit. Osobnost autorova se tak vždy musí nějakým způsobem přizpůsobit době, aby mohl publikovat. Složitými způsoby musí nacházet cesty skrz omezení a cenzuru. Čas od času je ale nejnepřekonatelnějším problémem lidský faktor. Pokud narazí autor na neochotného a zaujatého člověka, který má v rukou osud jeho publikací, nezáleží na době, ve které se snaží autor publikovat.

Bylo také nutné zmínit a zhodnotit všechny okolnosti vývoje doby vydávání sborníků Muzeum a současnost. Na začátku práce bylo značně těžké si uvědomit, jak moc událostí proběhlo během patnácti let, kdy časopis vycházel. Jak už se zmiňuji výše, v tomto období proběhlo nesčetné množství změn, a všechny ty změny se jistě podepsaly na myšlení lidí, organizací, institucí jako jsou muzea a možnostech práce v nich. Ve své práci tedy nezazlívám nikomu, žádnému autorovi ani instituci jako celku, jejich postoje a přístupy. Snažil jsem se nebýt ve své práci osobní ani přehnaně kritický, nebo být naopak k někomu nadmíru shovívavý, pokud by si to nezasluhoval kvalitou svých prací.

Za podstatné jsem považoval také seznámit čtenáře této práce s Roztokami jako takovými. V krátkém úryvku jsem si dovilil popsat historii města, jeho evoluci až k dnešní podobě, a s dějinami města popsat také historii zámku jako objektu, kde vzniklo na konci padesátých let minulého století muzeum. Muzeum prodělalo od svého vzniku hned několik institucionálních změn. Nejdříve jen místní badatelé založili malý

vlastivědný spolek, který vyrostl v městské, oblastní a nakonec krajské muzeum s širokým polem působnosti s pozoruhodnou vědeckou základnou.

Samotný sborník Muzeum a současnost, zmapování jeho stylu, obsahů, formátu a proměn tak zabralo nejvíce času při studiu v archivu Středočeského muzea. Díky skvělé spolupráci se zaměstnanci archivu jsem také mohl prostudovat starší zpravodaje – publikace, které předcházeli sborníkům Muzeum a současnost, sborníky Vlast, které výrazně napomohly vytvoření formy, v jakém bylo periodikum Muzeum a současnost vydáváno, Středočeský vlastivědný sborník, který se stal nastupujícím sborníkem v roce 1995 a další archivní prameny.

Rozhodujícím rokem pro časopis Muzeum a současnost byl rok 1977, kdy vyšel velký sborník k dvaceti letům výročí muzea. Tento sborník označuji v textu jako „nulté číslo“. Ve stejné, nebo jen drobně pozměněné formě, pak vycházely sborníky celých patnáct let. Patnáct let tedy mohli vědci a badatelé v okruhu Roztockého muzea poměrně svobodně publikovat, i když sem tam museli do svých textů vetknout ideologicky zaměřenou poznámku. Přínos a význam periodika Muzeum a současnost je tedy nezpochybnitelný z důvodu velké míry svobody publikování a vysoké kvality obsažených článků.

Celkovým přínosem a zájmem této práce jsou tedy zejména studium doby a její proměnlivosti, snaha o pochopení autora v době fungování socialismu, v době jeho úpadku a v časech přeměny komunistického režimu ve zřízení s demokratickými cíli. Dále podrobné studium sborníků Muzeum a současnost jako vědeckého pramenu a využití jako zdroje pro studium doby. Také vývoj a význam Středočeského muzea v Roztokách u Prahy.

Seznam literatury

Archivní prameny — Archiv středočeského muzea.

BAYER/FIKRLÉ 1967 — Jiří BAYER/Rudolf FIKRLÉ: Muzeum Roztoky. Roztoky u Prahy 1967.

HRABÁNEK/BOLOŇSKÝ/SLAVÍKOVÁ 2011 — Václav HRABÁNEK/Stanislav BOLOŇSKÝ/Věra SLAVÍKOVÁ (ed.): Roztoky očima staletí I. díl. Roztoky u Prahy 2011.

HRABÁNEK/HERDA 1990 — Václav HRABÁNEK/ Martin HERDA: Roztoky u Prahy. Historie a stavební vývoj zámku. Roztoky u Prahy 1990.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 1/78. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1978.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 2/79. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1979.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 3/80. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1980.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 4/81. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1981.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 5/82. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1982.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 6/83. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1983.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 7/84. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1984.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 8/85. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1985.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 9/86. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1986.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 10/I. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1991.

Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 10/II. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1991.

- Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 11. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1990.
- Muzeum a současnost — Muzeum a současnost 12. Středočeské muzeum Roztoky u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1993.
- Muzeum a současnost — Muzeum a současnost. Sborník k dvacetiletí Středočeského muzea v Roztokách u Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1977.
- Středočeský vlastivědný sborník — Středočeský vlastivědný sborník. Muzeum a současnost 13-32. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1995-2014.
- Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství — Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1969-1976.
- Zpravodaj vlastivědného klubu okolí Prahy — Zpravodaj vlastivědného klubu okolí Prahy. Kolektiv autorů. Roztoky u Prahy 1965-68.

Přílohy

Obsahy a sumazirace

Chronologické obsahy jednotlivých sborníků:

1/78

Miroslav Mudra

Středočeský kraj v období budování základů socialismu (1955-1962) se zvláštní pozorností k vývoji socializace vesnice (dále rusky, německy) str. 7

Dagmar Černá

Příspěvek k estetické problematice současné hromadné bytové výstavby (rusky, německy) str. 27

Josef Klíma

Středočeský rodák – světový vědec.

K 100. narozeninám akademika Bedřicha Hrozného (*6. 5. 1879 v Lysé nad Labem – 12. 12. 1952 v Praze), (rusky, německy) str. 51

Petr Čornej

Geneze Nejedlého pojetí regionalistiky jako součásti kulturní historie (rusky, německy) str. 77

Jaroslav Kolár

Zločin v Roztokách r. 1590 a české kronikářství (německy, rusky) str. 99

Jaroslav Špaček – Zděněk Hazlbauer

Výzkum zaniklé lokality Opočno u Staré Boleslavi 1975-79 (rusky, německy) str. 113

Tomáš Drudík

Povrchový průzkum hradu Jenčova (rusky, německy) str. 137

+ z činnosti muzeí

Vanda Jiříková

Předměty pletené ze slámy a proutí str. 157

Václav Hrníčko

Muzeologický seminář v Příbrami str. 167

Václav Moucha

Pracovní setkání dopisujících spolupracovníků ČSSA ze Středočeského kraje str. 173

Václav Hrníčko

Přehled výstav Středočeského muzea v roce 1978 str. 177

2/79

a) Muzeologie a dokumentace str. 7

Jiří Špět

Aktuální úkoly dokumentace v současných muzeích (rusky, německy) str. 9

Ida Šťastná

Možnosti kulturno – výchovnej práce v múzeách (rusky, německy) str. 33

Ladislav Buzek

Národopisný film a tradiční zvykosloví (rusky, německy) str. 41

Vlasta Ondrušová

O úloze skanzenů v socialistické společnosti (rusky, německy) str. 51

b) Demografie a lidová kultura str. 59

Jarmila Zlínská

Vliv demografických procesů na utváření tradice se speciálním zřetelem k vlivům migrace (rusky, německy) str. 61

c) Lidová umělecká výroba str. 77

Helena Šenfildová

Postavení lidové umělecké výroby v současnosti (rusky, německy) str. 79

Hana Hubíková

Lidový výtvarník v socialistické společnosti (rusky, německy) str. 87

d) Současné formy zvyklostí str. 95

Pavel Popelka

Nositelé tradic v současné družstevní vesnici (rusky, německy) str. 97

Helena Bočková

Výroční obyčeje v oblasti Jihlavských vrchů (rusky, německy) 107

Hana Hubíková

Tradiční zvykosloví a občanské obřady (rusky, německy) 117

e) Současné problémy lidové slovesnosti 127

Milan Leščák

Problémy literárního zpracování folklóru (rusky, německy) 129

Jiří Jaroš

Základní otázky výzkumu dělnického písmáka ve vztahu k dílu bratří Mrštíků (rusky, německy) 139

Václav Hrníčko

Proměny vypravěčských příležitostí (rusky, německy) 157

Ilona Lázníčková

Vypravěčka Marie Slámová. Portrét průměrné vypravěčské osobnosti (rusky, německy) 171

Václav Hrníčko

Poznámky k možnostem folkloristického výzkumu u dětí základních devítiletých škol (rusky, německy) 187

Bohuslav Beneš

K současným směrům a metodám ve folkloristice, zejména sovětské (rusky, německy) 197

3/80

Miroslav Mudra

Rozvoj zemědělské socialistické velkovýroby ve Středočeském kraji (1960-1966), (rusky, německy) 5

Jiří Kuthan

Král Přemysl Otakar II. jako zakladatel, stavebník a objednavatel uměleckých děl (rusky, německy) 27

Jan Chlíbec

Náhrobek Viléma z Ilburka a figurální náhrobní plastika pozdní gotiky v Čechách (německy, rusky) 65

Anna Rollová

Freska Siarda Noseckého v Horoměřicích (rusky, německy) 77

Emil Minář

Alfons Mucha. Několik poznámek k problému jeho „stylu“ (rusky, německy) 93

Václav Moucha

Sto let od první publikace pohřebiště v Uněticích (rusky, německy) 113

Vladimír Čtverák – Jan Rulf

Neolitické a mlado- až pozdně bronzové sídliště v Sobíně (Praha 5), (rusky, německy) 129

Jarmila Jiráková

Výsledky podrobně botanické inventarizace státní přírodní rezervace Drbákov – Albertovy skály (rusky, německy) 159

Jan Němec

Geologie chráněného naleziště Starkočský lom (rusky, německy) 185

+ z činnosti muzeí

Josef Klimeš

Středočeské muzeum 1978-1979 205

Jaroslav Kudrnáč

Příprava archeologické expozice v Podlipanském muzeu v Českém brodě 221

(as)

VI. strážnické sympozium „Výroční obyčeje – současný stav a proměny“ 225

4/81

Miroslav Mudra

Vyvrcholení revolučního boje a založení organizací KSC ve Středočeském kraji (rusky, německy) 5

Helena Šenfeldová

Třicet pět let činnosti Ústředí lidové umělecké výroby (rusky, německy) 32

Zdeněk Kárník

Památky revolučního hnutí Středočeského kraje (rusky, německy) 35

Zdeněk Šolle

Zachované deníky Vojtěcha Náprstka jako pramen k poznání jeho osobnosti (rusky, německy) 81

Vanda Jiříkovská

Děti a tradice lidové kultury ve středních Čechách (rusky, německy) 117

Bohuslav Beneš

Bogatyrevovo pojetí tradice lidového divadla a dnešní stav bádání (rusky, německy) 141

Karel Sklenář

Archeologie západního okolí Prahy v zápiscích Václava Krolmuse (rusky, německy) 167

+ z činnosti muzeí

Vanda Jiříkovská

Truhlice a výšivky 199

Jiří Kropáček

Umělecké díla ze středních Čech na výstavě v Národním muzeu 201

Václav Hrníčko

Lid a lidová kultura národního obrození 205

5/82

Eva Wolfová

K problematice studia lidových plastik na Příbramsku (rusky, německy) 5
Jaroslav Čechura
Hospodářský vývoj sedleckého kláštera do roku 1346 (rusky, německy) 39
Tomáš Durdík
Počátky a genese hradů 13. století v přemyslovském loveckém hvozdu (rusky, německy) 73
Emanuel Macek
Příspěvek v šaldovské topografii (rusky, německy) 131
Jaroslav Kolár
Čerti v Prosenické Lhotě and O kategorii pravdivosti (rusky, německy) 171
Karel Sklenář
Archeologické zprávy Mořice Lüssnera z Mělnicka z let 1886-1890 (rusky, německy) 181

+ z činnosti muzeí

Josef Klimeš
Dvacáté páté výročí založení Středočeského muzea v Roztokách u Prahy 199
Věra Schubertová
„Přišlo jaro do vsi“ 221
Václav Hrníčko
K výstavě Lidové hračky a současnost 223
Vanda Jiříková
Památky dělnického hnutí Kladenska v muzejních sbírkách 229
Věra Schubertová
Výstava medového pečiva na Kladně 231
Zuzana Jakubíčková
Publikace Muzea lidového stavitelství v Sanoku (PLR) 233
6/83

a) Obecné otázky

Milan Leščák
Ludová etika a etiketa z hlediska systémového přístupu (rusky, německy) 7
Bohuslav Beneš
Tendence poválečného folklorismu v Československu (rusky, německy) 19
Alena Líšková
Podíl současné lidové umělecké výroby na tvorbě životního prostředí (rusky, německy) 29

Ilona Lázničková

K realizaci projektu MK ČSR „Lidová kultura v socialistickém kulturním životě“ ve sféře působnosti národních výborů a jejich kulturně výchovných zařízení. Rozbor situace v podmínkách okresu Brno- Venkov (rusky, německy) 43

Tomáš Grulich

Odraz projektu „Lidová kultura v životě socialistické společnosti“ v kulturním životě Severočeského kraje (rusky, německy) 57

Jarmila Zlínská

Metodologická východiska využití datové báze statistiky obyvatelstva a životní úrovně při výzkumech lidové kultura (rusky, německy) 63

b) Tradice a dnešek

Václav Frolec

Obyčejová tradice jako „služba celku“ (rusky, německy) 71

Ludmila Tarcalová

Aspekt tradice s současných rodinných a společenských obřadech (rusky, německy) 93

Vanda Jiříkovská

Úloha tradičních masek při současném masopustu na Slánsku (rusky, německy) 101

Jan Krist

Změny v průběhu svatby na Slovácku v současnosti při sňatcích mimo obec (rusky, německy) 108

Hana Vojancová

Pověřové představy dětí a mládeže v současnosti (rusky, německy) 117

Miroslava Krupková

Stav a premena lidového slovesného repertoáru (rusky, německy) 123

Jiří Jaroš

Význam městského prostředí pro tvorbu kronikáře (rusky, německy) 133

c) Etnografie a muzeum

Zuzana Jakubičková

Několik poznámek ke tvorbě sbírkových fondů se zaměřením na současnost (Na příkladě vinařské malovýroby v českých zemích), (rusky, německy) 141

Eva Večerková

Poznámky k muzejní dokumentaci lidových obyčejů (rusky, německy) 149

Václav Hrníčko

Lidové hračky dříve a dnes a jejich dokumentacev muzeích (rusky, německy) 167

Věra Schubertová

Muzeálie z hlediska víceborové interpretace (rusky, německy) 191

7/84

Zdeněk Jelínek

Operace Intransitive a Tin (rusky, německy) 5

Alena Vondrušková

Kronikářství na Mělnicku (rusky, německy) 73

Karel Sklenář

Archeologické záznamy Václava Krolmuse z Prahy a nejbližšího okolí v polovině 19. století (rusky, německy) 95

Hedvika Sedláčková

Soubor keramiky mohylové kultury z bývalé Inwaldowy sklárny v Poděbradech, okres Nymburk (rusky německy) 133

Jiří Kropáček

Ikonografický program oltáře křižovnického velmistra Mikuláše Puchnera z roku 1482 (rusky, německy) 151

Mojmír Otruba

Škoda že těch šajnů není (rusky, německy) 171

Milan Konečný

Zapomenutá keramika 1. poloviny 19. století (rusky, německy) 183

+ z činnosti muzeí

Alena Vondrušková

Spolkové a rodinné divadlo v Čechách, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, květen-říjen 1982 217

Jiří Kuthan

K výstavě umění doby posledních Přemyslovců 219

Dalibor Hobl

Muzeum vesnice v Kouřimi 235

+ recenze

Jiří Kropáček

Pavel Preiss: Boje s dvouhlavou saní 243

8/85

Miroslav Mudra

Dvacet let výstavby socialistické ekonomiky Středočeského kraje (1960-1980), (rusky, německy) 7

Jiří Špět

Rozvojové trendy českého muzejnictví po roce 1945 (rusky, německy) 21

Petr Sommer

Výzkumná činnost Pražského archeologického ústavu ČSAV ve středočeském kraji po roce 1945 (rusky, německy) 33

Juraj Urban a Hana Luderová

Radiační asanace sbírkových předmětů ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy (rusky, německy) 63

Blanka Jiráčková

K současnému výtvarnému umění ve středočeském kraji (rusky, německy) 75

Jiří Kropáček

Na okraj počítačových metod a postupů v evidenci sbírkových předmětů uměleckohistorické povahy (rusky, německy) 97

Pavel Marek

O životě a práci Prokopa Hugo Tomana (rusky, německy) 105

Věra Mišurcová

K počátkům mateřského školství v Čechách (rusky, německy) 113

Růžena Grebeníčková

Středočeské lokality v povídkách spisovatelů před rokem 1848 (rusky, německy) 131

Vlastimil Vondruška

Úvaha o chápání regionality lidové hmotné kultury (rusky, německy) 165

+ z činnosti muzeí

Tamara Čapková

Výsledky krajského kola III. Celonárodní soutěže kronikářů ČSR ve Středočeském kraji 185

Ludvík Skružný

Výstava „Skalní umění ve „Valcamonica“ 195

Václav Hrabánek

Výstava „Cechovní řemesla“ 199

Jaroslav Vajdiš

Lidová architektura středních Čech 209

Martin Herda

Hudební tradice Podblanicka 218

Otakar Špecinger

Zaniklé muzeum v Kralupech nad Vltavou 221

9/86

a) Muzejní práce

Mojmír Benža

Dokumentácia ludovej kultury obdobia budování socializmu v múzeách (rusky, německy) 7

Daniela Beránková

Dokumentace lidové kultury v regionu a její využívání v kulturně výchovné práci okresního muzea (rusky, německy) 13

Jiří Jaroš

Některé otázky ochrany a využití technických památek na jižní Moravě (rusky, německy) 17

Anna Kocourková

Aktivizačně prezentační experiment v Muzeu kysucké dědiny (rusky, německy) 23

Věra Thořová

Prameny ke studiu vývoje lidové písně v Čechách ve 20. století (rusky, německy) 31

Ilona Vojancová

Uplatnění lidové tradice v Souboru lidových staveb a řemesel Vysočina (rusky, německy) 105

b) Institucionální řízení lidové tradice

Pavel Bureš

Lidové stavby a dnešní vesnice (rusky, německy) 109

Václav Frolec

Tradiční a netradiční jevy v kulturním životě současné vesnice v Jihomoravském kraji (rusky, německy) 125

Tomáš Grulich

Institucionální zájem o Cikány v severních Čechách po roce 1945 (rusky, německy) 135

Marie Šotolová

Současná konopická v novoosídlenecké obci Zbytiny (okres Prachatice), (rusky, německy) 143

Věra Schubertová

K otázce vytváření tradice ve vědomí obyvatel průmyslové oblasti (rusky, německy) 157

Vlastimil Vondruška

Úvaha o charakteru tzv. tradičnosti lidové hmotné kultury ve středních Čechách (rusky, německy) 163

Eva Večerková

K problematice nositelů a organizátorů obyčejové tradice i nově osídlené obci (rusky, německy) 173

c) Otázky folklóru a amatérských literárních projevů

Bohuslav Beneš, Iveta Halačová

Slovesné projevy dospělých, mládeže a dětí v současné vesnici (rusky, německy) 183

Václav Hrníčko

Příklad vzpomínkového vyprávění dětem ve škole (rusky, německy) 199

Mikuláš Mušinka

Miesto folklóru a v životě ukrajinskej mládeže východního Slovenska

Andrej Sulitka

Regionálna amatérska literárna tvorba v súčasnosti (rusky, německy) 225

d) Institucionální řízení lidových výtvarných projevů

Hana Dvořáková

Instituce a současná neprofesionální výtvarná tvorba v okrese Břeclav (rusky, německy) 237

Karel Severin

Tradice výtvarné kultury lidu a možnosti jejich využívání v současnosti (rusky, německy) 241

Alena Vondrušková

Koncepce využívání tradic lidové hmotné kultury a skutečný stav v současné době (rusky, německy) 247

10/91 I. a II.

a) I. část – Úvodem

Pavel Sankot

Historie archeologických výzkumů v Roztokách u Prahy (německy) 7

Martin Kuna

Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách 1980-1985. Historie výzkumu, popis lokality a sídlištních objektů. (německy) 23

Jan Rulf

- Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Keramika. (německy) 88
b) II. část
Miroslav Popelka
- Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Štípaná Industrie. (německy) 183
Jiří Kalferst
- Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Broušená industrie. (německy) 222
Ivan Pavlů
- Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Ostatní kamenná industrie.
(německy) 234
Jen Rulf
- Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Kostěná industrie. (německy) 257
Lubomír Peške
- Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Osteologické nálezy. (německy) 271
Příloha I. Karel Drábek
- Geologický rozbor lokality Roztoky – Měnírna
Příloha II. Emanuel Opravil
- Rozbory zbytků zuhelnatělého dřeva z neolitických objektů v Roztokách (německy) 294
Příloha III. Marcela Bukovanská, Drahomíra Březinová
- Geografická a petrografická charakteristika studovaných materiálů z neolitického sídliště
v Roztokách (broušené nástroje, ostatní kamenná industrie). (německy) 296
- 11/90
Michal Svatoš
- Regionální historie a dějiny Univerzity Karlovy (rusky, německy) 7
Jiří Rác
- K otázce historických začátků a první písemné zmínky o Kralupech nad Vltavou (rusky,
německy) 15
Zdeněk Uhlíř
- Rukopis z husitské doby v okresním archívu v Nehvizdech (rusky, německy) 23
Helena Štroblová
- Gruntovní kniha žehušického panství z let 1592-1676. Příspěvek k hospodářským dějinám 17.
století (rusky, německy) 39
Karel Nováček
- Nález sídliště z 1š. století v Tochovicích, okres Příbram (rusky, německy) 67

Ludvík Skružný

Místo petříkovického džbánu v české novověké keramice (rusky, německy) 79

Anna Rollová

Spitzerovy fresky ve Vraném na Slánsku (rusky, německy) 87

Pavel Štěpánek

Dvě zátiší Johana de Cordua (rusky, německy) 111

Z činnosti muzeí:

Blanka Hradcová

Umělecké řemeslo v Kutné hoře 121

Ludvík Skružný

Seminář o archeologii novověku v Okresním muzeu v Berouně 131

Alena Voříšková

Obrázky na skle 135

Martin Herda

Muzeum v Čelákovících 139

12/93

Miloslav Slabina

Sídliště a dům kultur okruhu Hornodunajských popelnicových polí v Čechách (německy) 7

Jan Kamarýt

Výsledky stavebně historického průzkumu domu čp. 27 v Brandlově ulici v Kolíně (německy) 39

Lubomír Procházka

Fotodokumentace lidové architektury ve fondech muzeí středních Čech (německy) 65

Drahomíra Daňkovská

Příbramské jesličky, jejich třídění a soupis (německy) 71

Helena Mevadlová

Koříkáři na Berounsku a Hořovicku (německy) 87

Miloš Sládek

První poznatky z výzkumu posázavské voroplavby (německy) 96

1977/0 - Sborník k dvacetiletému výročí.

Josef Misík (vedoucí odboru kultury Středočeského KNV)

Dále rozvíjet společenské funkce Středočeského muzea

Blažena Kunovská

Dvacet let činnosti muzea v Roztokách u Prahy

Miroslav Mudra

Středočeský kraj v období počáteční etapy socialistické výstavby

Jiří Waldhauser/ Vladimír Salač

Keltská pohřebiště ve středním Pojizeří

Bohuslav Beneš

Studium folklóru v současnosti

Václav Hrníčko

Masopustní maškarní obchůzky v českých zemích, jejich vývoj a proměny zvláště po 2. světové válce

Jiří Žalman

Drobní savci v potravě sovy pálené (*Tyto alba guttata* Brehm) v okolí Prahy

Ladislav Buzek/ Vlasta Ondrušová

Muzeum v přírodě – skanzen – v našich podmínkách

Rozhovor s doktorem Milošem Sládkem o situaci v muzejnictví na přelomu 80. a 90. let 20. století

Položené dotazy:

- 1) *Jak dlouho před rokem 1989 jste se pohyboval v oblasti muzejnictví?*
- 2) *Jaká byla situace na konci osmdesátých let?*
- 3) *Existovaly zásadní rozdíly v práci s archiváliemi před a po roce 1989?*
- 4) *Vztahy a kontakty s ostatními organizacemi...?*
- 5) *Politický vliv na muzejní publikace před rokem 1989?*
- 6) *Lze i dnes říci, že politická situace má vliv na vědeckou (muzejní) práci?*
- 7) *Byla před rokem některá témata (více či méně vědecká) v muzejních publikacích upřednostňována nebo naopak „potlačována“?*
- 8) *Vnitřní spolupráce v muzeu/archivu (srovnání dříve/dnes)...?*
- 9) *Byly vaše články někdy zamítnuty nebo pozměněny z politických důvodů?*
- 10) *Ovlivnily nějak vaší budoucí vědeckou práci zkušenosti z muzejní činnosti před rokem 1989?*
- 11) *Práce (spolupráce) se Středočeským muzeem v Roztokách...?*

Odpovědi:

- 1) Od roku 1986.
- 2) Uvolňující se, ale stále centrálně řízená. Nicméně bylo možné otevírat některá do té doby tabuizovaná témata, například v Jílovém, kde jsem pracoval, historii trampingu.
- 3) Ano, v otázce peněz. Po r. 1990 ubývalo peněz na nákupy jakýchkoliv sbírek, po r. 2000 nejsou peníze ani na nejdůležitější akvizice.
- 4) V 80. letech vztahy na odborné bázi příjemné, kolegiální, zvláště mezi muzejními institucemi ve středních Čechách.
- 5) Politický vliv se omezoval na dosazování ředitelů, kteří byli vždy kádry schvalovanými KSČ. Koncem 80. let i tady změny, v Jílovém tuším od r. 1988 nový ředitel nestraník. Ale v práci se nic zásadně nezměnilo, s odpuštěním, ani jeden z nich nestál za nic.
- 6) Ano, nepřímo jistě (výše platů v tom kterém oboru řízeném státem je ve vazbě na politické priority vlády atd.). Je možné i dnes uvažovat také o autocenzuře,

byť v menším rozsahu než dříve. Navíc vliv médií na myšlení a názorové formování každého jednotlivce, i to je rozhodně politická otázka.

- 7) Jistě, řada témat byla nesporně potlačována a upozadována, a to nejen v muzejních periodikách, např. otázky spjaté s duchovními dějinami.
- 8) Mám pocit, že dříve lidé více drželi pohromadě, postupně v 90. letech konec vánočních besídkám a oslavám narozenin i společným výletům, alespoň v PNP na Strahově, více snah, aby si každý hrál na vlastním písečku, ale i existenční problémy.
- 9) Ano, před rokem 1989 i po něm, například v r. 1992 článek o vykrádání a devastaci kostelů do Lidových novin redakce nepřijala právě proto, že se v něm upozorňovalo nejen na situaci před r. 1989, ale i na neuvěřitelně rozsáhlé vykrádačky v letech 1990-91.
- 10) Ano, ovlivnily, je to dobrá zkušenost pro život, navíc v muzeu, kde jsem pracoval, jsem dělal veškerou odbornou práci, byl jsem historik, literární historik, knihovník, etnograf, dokonce jsem krátce s vědomím Archeologického ústavu ČSAV vedl místní archeologický výzkum (1990), úžasná praxe po fakultě.
- 11) Spolupráce s Roztoky přátelská, občas metodická pomoc, úžasní lidé (alespoň většina), bezplatná pomoc při ochraně sbírek před červotočem v ozařovací komoře, to nám tenkrát v Jílovém úžasně pomohlo.